

Finanční gramotnost seniorů

Tomáš Janíček

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš Janíček**
Osobní číslo: **H128443**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Finanční gramotnost seniorů**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č.7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména pak bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vymezení základních pojmů z oblasti finanční gramotnosti;
- na význam finanční gramotnosti pro seniory;
- na zjištění úrovně finanční gramotnosti u seniorů.

Součástí práce bude empirická část zaměřená na zjištění úrovně finanční gramotnosti seniorů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. Psychologický slovník: učebnice učitele. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013.

HAŠKOVCOVÁ, Helena, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. Fenomén stáří: z pohledu psychologie celoživotního vývoje. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Editor Peter Gruss. Praha: Havlíček Brain Team, 2009.

JANDA, Josef. Jak žít šťastně na dluh: jak se co nejlépe připravit na podzim života. 1. vyd. Praha: Grada, 2012.

JANDA, Josef. Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života. 1. vyd. Praha: Grada, 2012.

KOCIÁNOVÁ, Helena. Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit. Olomouc: ANAG, 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6.

NAVRÁTILOVÁ, Petra, Michal JIŘÍČEK a ZLÁMAL. Finanční gramotnost: učebnice učitele. Vyd. 2. Kralice na Hané: Computer Media, 2013.

POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. Komunikace se seniory: učebnice učitele. 1. vyd. Praha: Grada, 2010.

POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance: řízení financí pro každého. 1. vyd. Praha: Grada, 2011.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Institut mezioborových studií

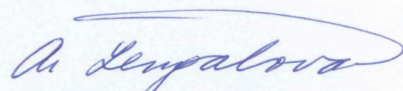
Datum zadání bakalářské práce:

15. prosince 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

20.2. 2015

TOMÁŠ JANIČEK *Janiček*
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje problematice finanční gramotnosti u seniorů. Teoretická část je zaměřena na objasnění pojmů stáří a stárnutí, vymezuje pojem senior a možnosti aktivit dnešních seniorů. Dále popisuje nejčastější pojmy z oblasti financí, které by senioři měli znát, a zabývá se důsledky nedostatečné finanční gramotnosti. Cílem praktické části je zjistit úroveň finanční gramotnosti u vybrané skupiny seniorů.

Klíčová slova: stáří, stárnutí, senior, finanční gramotnost, peníze, úrok, dluhová past, předlužení, exekuce

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on the elderly and their financial literacy. The theoretical part explains the most frequently used terms from the financial sphere, describes the period of old age and the possibilities of activities of seniors. It concerns also with main consequences of insufficient financial knowledge of seniors nowadays. The aim of practical part is to map the level of financial literacy of randomly selected group of seniors.

Keywords: age, aging, senior, financial literacy, money, interest, debt trap, overindebtedness,

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za její vstřícný přístup, cenné připomínky a rady při vedení této bakalářské práce, všem seniorům, kteří ochotně vyplnili dotazníky a v neposlední řadě své rodině za její podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OSOBNOST SENIORA	12
1.1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ.....	13
1.2 SENIOR VE SPOLEČNOSTI	17
1.3 MOŽNOSTI AKTIVIT A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	20
2 FINANČNÍ GRAMOTNOST JAKO POJEM	24
2.1 NEJČASTĚJI POUŽÍVANÉ POJMY V OBLASTI FINANČÍ	26
2.2 PRAVIDLA KOMUNIKACE SE SENIORY VE FINANČNÍ OBLASTI.....	30
2.3 PŘÍSTUP SENIORŮ K OTÁZKÁM FINANČÍ.....	34
2.4 DŮSLEDKY NEDOSTATEČNÉ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
3 VÝZKUM FINANČNÍ GRAMOTNOSTI SENIORŮ	42
3.1 CÍL VÝZKUMU, METODA A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	43
3.2 POUŽITÁ TECHNIKA SBĚRU DAT, KONSTRUKCE VÝZKUMNÉHO VZORKU	45
3.3 ANALÝZA A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	49
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	62
SEZNAM OBRÁZKŮ - GRAFŮ	63
SEZNAM TABULEK	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Jako téma svojí bakalářské práce jsem zvolil Finanční gramotnost seniorů. Žijeme v moderní a velmi rychle se měnící době, často nazývané digitálním věkem. Oblast financí není výjimkou a také se velmi dynamicky vyvíjí. Objevují se nové bankovní produkty, nové platební prostředky a možnosti a s tím souvisejí i nově vznikající pojmy ve finanční oblasti. To klade zvýšené nároky na přizpůsobení se tempu technického vývoje pro všechny, seniory nevyjímaje.

Populace stárne a seniorů v naší zemi i na světě přibývá. V České republice v současnosti tvoří senioři 17% obyvatelstva a jejich počet se zvyšuje. Stáří je v poslední době věnována velká pozornost. Díky pokroku ve vědě a medicíně a kvalitní a dostupné lékařské péči se lidé dožívají vyššího věku, než tomu bývalo v minulosti. Dnešní senioři svůj aktivní ekonomický život strávili v době, kdy mnoho finančních produktů, institucí ani pojmů, dnes běžně užívaných, neexistovalo. To je příčinou, že se dnešní senioři v oblastech, které se financí týkají, hůře orientují. Nesnadno se seznamují s novými pojmy a finančními mechanismy, které jsou pro mladší generace každodenní realitou. Neznalost a nepochopení tržních mechanismů je pak možnou příčinou situací, kdy se senioři stávají obětmi osob či firem, kteří se jejich neorientovaností snaží zneužít. Vzniká mnoho nových bankovních produktů a marketingová propagace je seniorům nedostatečně prezentuje.

Finanční gramotnost je v poslední době často diskutovaným tématem. Mnoho lidí je zadlužených, v masivním měřítku jsou propagovány půjčky prostřednictvím reklamních spotů. Mnoho lidí si v představě lehce dosažitelné půjčky nedokáže vlastní finance uspořádat tak, aby čelili výkyvům na pracovním trhu a dokázali finančně zvládnout nenadálé situace, na které nejsou připraveni. Ohroženou skupinou jsou senioři, kteří mají omezenější možnosti na pracovním trhu a nemohou například vykonávat zaměstnání z důvodu špatného zdravotního stavu. Velmi jednoznačně hovoří statistika ČSSZ o počtu exekucí na důchody, o které je zmínka v kapitole o důsledcích nízké finanční gramotnosti. Výzkumy, které byly na téma finanční gramotnosti provedeny, ukázaly, že znalost seniorů z oblasti financí není na vysoké úrovni. Proto mě téma finanční gramotnosti seniorů zaujalo a chtěl jsem zjistit, jestli výsledky výzkumů odpovídají skutečnosti a jestli jsou znalosti seniorů z této oblasti na prezentované nízké úrovni.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části přibližuje pojmy stáří, stárnutí, popisuje seniory a možnosti jejich aktivit a současně uvádí nejdůležitější pojmy z oblasti financí.

Druhá část se věnuje výzkumnému šetření se zaměřením na znalosti seniorů z oblasti finančnictví.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaká je skutečná znalost finanční oblasti dnešních seniorů, jestli je rozdíl mezi seniory v různých věkových kategoriích, vzdělanostních kategoriích a také mezi seniory, kteří žijí na venkově nebo ve městě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST SENIORA

Jedinci, kteří dosáhli vyššího věku, bývají nazýváni *seniory*. V dostupné literatuře však nelze nalézt přesnější definici pojmu senior. Nabízí se výraz důchodce, jak byli staří lidé v minulosti zpravidla označováni, ale to by spíše označovalo jedince, kterému je poskytován důchod ať již starobní nebo invalidní. Termín důchodce je používán v zákoně č.155/1995 o důchodovém pojištění. Nijak jej však nevymezuje. Vzhledem k tomu, že doba odchodu do starobního důchodu je u různých lidí různá a v budoucnu se bude ještě měnit, respektive zvyšovat, nelze usuzovat, od jakého věku se člověk stává seniorem. Všeobecně všichni víme, že jde o označení starého člověka. Pokud daný pojem odvodíme z latinského výrazu *sénium*, označuje stařecký věk, stáří. Podle kategorizace stáří dle Světové zdravotnické organizace je *senium* věk 75 – 90 let. Hartl uvádí, že senior je označení občanů starších 60 let.¹ Projekt Senior pas, který je zaměřen na poskytování slevových výhod pro seniory, je dokonce poskytuje lidem již od věku 55 let. Některá dostupná literatura uvádí označení mladých seniorů jako *young old*, nebo také jen *old*, termín *old old* se používá pro osoby starší 75 let a pro ty, co již překročili 85 let života, tedy pro velmi staré až dlouhověké se používá termín *very old old*.² Pro účely této práce budu považovat za seniory občany od 60 let, včetně. Brzy po dovršení této věkové hranice odcházejí lidé do důchodu, mění svoje životní návyky a postoje. V popředí zájmu je pro nastávající seniory ukončení ekonomicky aktivního života a vyplnění volného času, který najednou mají. Pro starší seniory je to také otázka zdraví a pro některé již také problematika osamělosti.

Počet seniorů v naší populaci je významnou skupinou. Podle Českého statistického úřadu ke dni 31. 12. 2013 v České republice představovala populace nad 50 let věku 37,2% z celkové populace. Zastoupení osob ve věku 65 a více let dosáhlo 17,4 %. Z celkového počtu žen bylo 50 a víceletých žen 40 % a mužů 34 %. U populace 65+letých to bylo 20 % žen a 15 % mužů³.

¹ HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Psychologický slovník: učebnice učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013 s.530

² HAŠKOVCOVÁ, Helena, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Fenomén stáří: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Editor Peter Gruss. Praha: Havlíček Brain Team, 2009 s. 21

³ Český statistický úřad: ČSÚ. [online]. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/B700265830/\\$File/310035142d.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/B700265830/$File/310035142d.pdf)

1.1 Stáří a stárnutí

Stářím bývá označována konečná etapa geneticky vyměřeného trvání života. Na doporučení Světové zdravotnické organizace se používá členění stáří na 15leté úseky:

- Rané stáří (presenium, 60 – 74 let)
- Vlastní stáří (senium, 75 – 89 let)
- Dlouhověkost (90 a více let)⁴

Stárnutí je proces, který se projevuje involučními, nezvratnými změnami v průběhu času. „Pod pojem stárnutí jsou nejčastěji zahrnovány změny chápány jako negativní. Rozlišuje se stárnutí biologické, psychologické a sociální.⁵ Při vymezení pojmu stáří nebo stárnutí se objevují dva věky:

- Chronologický (kalendářní) věk – kolik uplynulo času od narození dotyčného člověka
- Funkční věk – „obecný stav člověka v konkrétním okamžiku kalendářního věku“⁶

Biologické stárnutí

Postupně se zhoršují tělesné funkce, svaly a kůže ochabují, řídnou kosti a stávají se křehkými, omezuje se pružnost kloubů. Senior se častěji zadýchá i při činnostech, které dříve zvládal velmi dobře. Ubývá fyzická kondice. Není už tak rychlý a obratný, jako tomu bývalo v mladším věku. Proces tělesného úpadku je však individuální jak z hlediska časového, tak také co do rozsahu a závažnosti projevů. Jednou z příčin rozdílů jsou genetické dispozice.⁷ Tempo stárnutí také ovlivňují životní styl, prostředí, ve kterém člověk žije a různé další vnější faktory, na nichž závisí, do jaké míry se dotyčný přiblíží k maximální délce svého života. Působení těch to faktorů vede k tzv. sekundárně podmíněnému stárnutí. „Exogenní zátěže modifikují v průběhu života fungování jednotlivých orgánových systémů, popřípadě i celého organismu“.⁸ Stáří není samozřejmě samo o sobě nějakým chorobným jevem, avšak v jeho průběhu se nemocnost lidí zvyšuje.

⁴ HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Psychologický slovník: učebnice učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013 s.562

⁵ HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Psychologický slovník: učebnice učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013 s.561

⁶ DOŇKOVÁ, Olga a Jan, Sebastian NOVOTNÝ. INSTITUTE MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogii*. Brno: Bonnypress, 2010 s.132

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, s.311

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, s.312

Poměrně častým jevem ve stáří je polymorbidita – „*přítomnost několika chorob současně*“.⁹ Dochází ke zhoršování zraku, zejména ostrosti vidění a vnímání barev, zhoršení sluchu (zejména vyšších frekvencí). Zhoršují se motorické schopnosti a dochází ke změnám v řečovém projevu. Zejména se zvyšuje prodleva mezi otázkou a odpovědí (délka latence) a je obtížnější rozhovor ve skupině, je nutná větší pozornost.

Psychické stárnutí

V období stáří se začínají různým způsobem měnit i psychické funkce, přičemž doba, kdy k tomuto začíná docházet je opět individuální. Změny v chování, prožívání a uvažování starších lidí jako projevu stárnutí je běžné a lze je považovat za normální. Ale může jít také o příznak nějaké choroby, jejíž vznik je ve stáří pravděpodobnější, než v mladším věku. „*Proces stárnutí má za následek různé strukturální i funkční změny mozku, které se projeví v psychické oblasti*“¹⁰. Některé informace zpracovává lidský mozek díky stárnutí jinak než dřív. Patrné je celkové zpomalení a prodlužování reakčních časů. To ovšem neznamená, že by starší lidé byli méně schopní. Jen na většinu úkonů potřebují více času. Bývají však pečlivější.

Zhoršují se i paměťové funkce, což může vyplývat i z toho, že na zpracování podnětů potřebují více času a soustředění. Při přesouvání informací z krátkodobé paměti do dlouhodobé mohou být tyto informace ztraceny i vlivem únavy a nastupujících dalších podnětů, na které se již musí znovu soustředit. Na uchování paměťových funkcí má vliv i používání paměti v předchozích letech a vzdělání. Horší paměť mívají lidé s nižším vzděláním, jejichž pracovní život bývá více stereotypní. Schopnosti, které se nepoužívají, postupně upadají. Pomáhá trénování paměti. K tomu se využívá různých technik pomocí mnemotechnických pomůcek, symbolů, přiřazování asociací a další.

V průběhu stárnutí dochází také k proměně intelektových funkcí, které mohou ovlivňovat jak dědičné dispozice tak také sociální faktory, např. vzdělání a způsob života.¹¹ Změny v této oblasti nepostihují všechny složky inteligence stejně, mění se struktura i celková úroveň rozumových schopností. Myšlení a uvažování starších lidí nese určité typické znaky. Dávají přednost rutinně a stereotypu, mají obvykle nechuť ke všemu novému, protože se hůře orientují v nových věcech a také se hůře přizpůsobují. Hůře se jim

⁹ VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Praktický slovník medicíny*. Praha: Maxdorf, 2011 s. 364

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007 s. 316

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007 s. 326

rozhoduje o změnách, protože je ne vždy zcela chápou a tak radši dají přednost první variantě, která se jim zdá akceptovatelná, i když druhá by přinesla pozitivní změny. Starší lidé také bývají umínění. Lpějí na věcech, které znají a mají osvědčené a brání se novinkám. Někdy je nadlidský úkol přesvědčit staršího člověka např. pro nás tak banální věci, jako je výměna starého otlučeného nádobí za nové. Může to být způsobeno tím, že k některým věcem je vážou letité vzpomínky a zážitky a také vzpomínky na někoho, kdo již zemřel.

Vývojové změny v období stárnutí zasahují i emoční prožívání. Dochází ke zklidnění zmírnění a zpomalení ale také ke zvýšení citlivosti na určité podněty, narůstá citová labilita a snižuje se odolnost k zátěži.¹² Na druhé straně starší lidé lépe rozumí vlastním emocím a to především díky celoživotním zkušenostem. Důležitým ukazatelem emočního vyladění je pocit pohody. Starší lidé již příliš od života neočekávají, a pokud je netrápí závažné zdravotní obtíže a nemají finanční těžkosti, jsou vyrovnaní a spokojení. I když dosažení tohoto stavu není pravidlem u všech starších lidí. Důležitým faktorem spokojenosti jsou dlouhodobé a spolehlivé kladné citové vztahy v rodině. Dobré rodinné vazby mají pro seniory velký význam.

Změny v emočním prožívání je však třeba hodnotit v kontextu s ostatními psychickými funkcemi, protože se navzájem ovlivňují. Ve stáří se také zvyšuje počet depresí a to především sekundárního typu jako reakcí např. na závažná onemocnění či ztráty životních partnerů. Někteří senioři mají sklon k neuroticismu, který „je spojen se zvýšeným sklonem k negativnímu emočnímu ladění, což není udivující, protože jeho základem je zvýšená míra úzkostnosti a emoční labilita“¹³.

Sociální stárnutí

Zahrnuje různé stránky sociálního života, vtahy k sobě a jiným lidem, ke společnosti, změny sociálních rolí. V tomto období dochází odchodem do důchodu ke ztrátě profesní role a přijetí role důchodce. Tím začínají být senioři částečně izolováni od dosavadního způsobu života. Už nemusí chodit do práce, brzy vstávat. Odchodem do důchodu se také mění ekonomická situace, protože důchod bývá znatelně nižší než dosavadní příjem ze zaměstnání. Proto ti, kterým to zdravotní stav dovolí a chtějí, pracují i v důchodu, aby si mohli dovolit ještě cestovat, chodit do kin či divadel nebo se věnovat svým finančně

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007 s. 335

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007 s. 337

náročnějším koníčkům. Začíná se zužovat okruh lidí, s kterými přicházejí do styku. Přetrhají se sociální vazby s kolegy z práce a zůstává rodina, přátelé a známí ze sousedství. V pozdějším věku to může být ještě společenství obyvatel některé instituce jako je nemocnice, domov pro seniory či LDN. Ve stáří už bývá nevyhnutelná při ztrátě životního partnera také změna role na vdovce/vdovu. Odchod do důchodu je významný sociální mezník.¹⁴ V tomto období se uzavírá dlouholetá profesní kariéra a mnoho lidí si až teď začíná uvědomovat svůj věk a počínající stáří. Ovšem není to jen období měnící život k horšímu. Toto období života mnoho seniorů vnímá pozitivně a na odchod do důchodu se těší. Nabízí se možnost aktivního odpočinku a trávení volného času pěstováním koníčků. Nezřídka se čerství senioři věnují činnostem, na které dopsud neměli čas. Je možné si osvojit i v období stáří nové vědomosti. Zjistilo se, že i v tomto věku se v mozku vytváří nové buňky a je tedy možné, se něco nového naučit.¹⁵

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007 s. 356

¹⁵ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 141 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4736-044 s.13

1.2 Senior ve společnosti

V minulosti se lidé díky vysoké kojenecké úmrtnosti, infekčním chorobám a válkám nedoživali tak vysokého věku jako dnes. Příčinami brzkých úmrtí bývaly těžká fyzická práce, chudoba, problematické hygienické podmínky, nedostatečná nebo žádná lékařská péče a dále také i úrazy a nemoci, které jsou dnes již běžně léčitelné. Těm, kteří se dožili vyššího věku, bývala připisována moudrost a někdy i mimořádné schopnosti ať již domnělé, nebo skutečné. Podstatou úcty nebýval jen vysoký věk, ale to, že mohli předávat svoje profesní i životní zkušenosti dalším generacím¹⁶. Je nutné připomenout, že za starého v minulosti nepovažovali někoho ve věku dnešních seniorů, protože tak vysokého věku se nikdo nedožíval. Za starce bývali považováni padesátníci. V historii bylo stáří akceptováno, někdy ctěno, častěji však také odmítáno.

V dnešní době díky pokroku na poli techniky, medicíny a v neposlední řadě také hygieny se populace dožívá vyššího věku, oproti historii i dvojnásobného. Kvalita života v období stáří značně roste. Mnoho lidí ve věku dřívějších starců stále pracuje, sportuje a aktivně se účastní života ve společnosti.

Jak již bylo uvedeno, seniorů je v naší společnosti téměř 20% a jejich množství přibývá. Také proto, že klesá porodnost. Počet živě narozených dětí klesá v České republice již od roku 2009¹⁷. Někteří mladí lidé se nedívají na seniory vždy přívětivě. Vnímají seniory v naší společnosti jako neproduktivní, a neužitečné. Pracující seniory pak vnímají tak, že jim vlastně berou práci, kterou by mohli zastávat mladší, rychlejší a výkonnější. Senior má v zaměstnání nálepku pomalého neflexibilního člověka, který už se toho mnoho nenaučí. Věkové diskriminaci jsou dnes vystavováni i mnohem mladší ročníky než je seniorský věk. Pro některé mladé a ambiciózní manažery jsou staří už lidé 45+. Zjevně si neuvědomují, že i oni budou jednou staří a může se stát, že i na ně bude pohlíženo „skrz prsty“. Vzhledem k posouvání hranice odchodu do důchodu bude zaměstnaných starších lidí spíše přibývat než ubývat.

V odborné literatuře se pro nepřátelské až agresivní chování vůči starým lidem používá výraz *ageismus*. Český ekvivalent tohoto již často používaného výrazu neexistuje.

¹⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Fenomén stáří: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Editor Peter Gruss. Praha: Havlíček Brain Team, 2009 s. 33

¹⁷ Vývoj obyvatelstva České republiky: ČSÚ. [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE9/\\$File/130069-14_4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE9/$File/130069-14_4.pdf)

Ageismus by mohl být vysvětlován jako averze vůči stáří a starým lidem a všemu, co stáří připomíná¹⁸. Hartl k tomuto uvádí, že ageismus je „*věková diskriminace, znevýhodňování osob na základě jejich věku*“¹⁹.

V dnešní velmi přetechnizované době hraje důležitou roli v mediálním obrazu seniorů televize a další sdělovací prostředky. Senioři mají své televizní pořady, internetové stránky speciálně tematicky zaměřené na seniory a dokonce celá televizní, především hudební stanice je zaměřena na starší věkovou kategorii. Ovšem pro obraz veřejnosti je nejdůležitější televizní zpravodajství, ve kterém bývá obraz seniorů zpravidla negativní. V dnešní době je neustále diskutován schodek státního rozpočtu a potřebná důchodová reforma. Velkým výdajem státního rozpočtu jsou právě výdaje na důchodové zabezpečení a to může v některých lidech vyvolávat dojem, že staří lidé pobírající důchod jsou částečnou příčinou, proč není možné mít vyrovnaný státní rozpočet. Neustálým připomínáním toho, že na naše důchody nezbyvají prostředky a musíme si důstojné stáří ekonomicky zajistit spořením již od mladého věku, se oslabuje mezigenerační solidarita. Málokdo si uvědomí, že i současný senior byl celý život zaměstnán a platil daně včetně odvodů sociálního pojištění a svůj důchod si tak vlastně předplatil. Dalšími velmi častými příspěvky v televizním zpravodajství jsou pak takové, kdy seniory někdo podvedl, okradl nebo kdy se osamělí senioři stali terčem nekalých obchodních praktik prodejců čehokoliv, označovaných jako „šmejdi“. Takové vyobrazování seniorů vyvolává dojem, že jsou snadnou kořistí pro pachatele trestné činnosti. Je třeba zdůraznit, že takové jednání vůči bezbranným starým lidem je vysoce společensky nebezpečné a odsouzeníhodné.

Zastupovat seniory se ve vztahu k Vládě České republiky, parlamentu a dalším ústavním činitelům snaží Rada seniorů České republiky. „*Posláním Rady, která v České republice vznikla po vzoru Západní Evropy, je vytváření otevřené společnosti pro všechny generace, koncipování mezigeneračních vztahů, dialogu a tolerance, aktivizace starší generace pro duchovní, kulturní, sociální a společenský rozvoj*“²⁰. Radu seniorů založilo v květnu 2005 12 organizací důchodcovského hnutí. Během let vstoupily do Rady seniorů další organizace a stala se tak konfederací již 25 organizací s celostátní působností, 6 organizací

¹⁸HAŠKOVCOVÁ, Helena, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Fenomén stáří: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Editor Peter Gruss. Praha: Havlíček Brain Team, 2009 s. 34

¹⁹ HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Psychologický slovník: učebnice učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013 s. 20

²⁰ Vedení RS ČR. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.rscr.cz/vedeni-rscr/>

s regionální působností a dalšími kluby seniorů a Městskými radami seniorů. Vedení rady seniorů sídlí v Praze a zastoupení má ve všech krajích České republiky prostřednictvím krajských rad.

Seniory bychom měli vnímat jako pamětníky událostí, kteří nám mají co říci. Mají velmi cenné životní zkušenosti, které nám můžou předat. Ne nadarmo se říká poučit se z minulosti.

1.3 Možnosti aktivit a dalšího vzdělávání seniorů

Lidé v seniorském věku, kteří ukončili svoji profesní kariéru, nemusejí žít na okraji společnosti. Mohou se účastnit všeho společenského dění, co jim jen jejich zdravotní stav a příjem ve formě starobního důchodu dovoluje. Mohou nadále pěstovat svoje koníčky, cestovat a účastnit se společenského života ve všech jeho podobách. Mohou se setkávat se svými vrstevníky při různých příležitostech ať už pravidelně či nepravidelně. V okolí svého bydliště jistě naleznou nějaký klub seniorských aktivit, klub důchodců či nějaký spolek, kde se starší lidé pravidelně setkávají. Některé z těchto zařízení provozují a podporují i městské části, některé z nich provozují neziskové organizace.

Kluby seniorských aktivit

Dva takové kluby spravuje a provozuje Městská část Brno-střed. Jeden z nich v domě s pečovatelskou službou na Křenové ulici. V něm se schází senioři zpravidla jednou týdně k posezení se zpěvem a dokonce i tancem, mohou se tam věnovat karetním i jiným společenským hrám. Mohou tam oslavit svá životní jubilea, posedět u příležitosti vánočních nebo velikonočních svátků. Klub je vybaven pianinem a audiovizuální technikou jako je dataprojektor, televizor, video a DVD přehrávač. Druhý se nachází v ulici Václavská a je ve výborné dostupnosti prostředky městské hromadné dopravy. Klub pro své členy organizuje různé výlety a zájezdy a dokonce i zdravotní tělocvik. Součástí vybavení je audiovizuální technika jako radiomagnetofon, televizor, dataprojektor a disponuje bohatě vybavenou knihovnou. Senioři zde mohou využít i rotoped a další pomůcky ke cvičení, případně využít počítač. Schází se tu pravidelně 3x týdně.

Klub seniorů by se dal najít snad ve všech městských částech Brna a v jiných městech České republiky je situace obdobná.

Nestátní nezisková organizace Centrum pro rodinnou a sociální pomoc provozuje ve většině krajů české republiky KLAS – klub aktivních seniorů. Hlavní náplní programu je setkávání seniorů, vycházky, přednášky ale i trénování paměti a motoriky s cílem udržovat seniory ve své soběstačnosti a samostatnosti a pomoci jim v začlenění do společenského života.

Dalších organizací, které se věnují seniorům, by se dala najít celá řada. A nemusejí to být jen organizace zaměřené převážně na seniory. Z mnohých je možno vyjmenovat občansko-prospěšnou společnost Vesna, občanské sdružení Ženy50, sdružení Aktivní babička,

občanské sdružení Život 90 a další. Pro seniory pořádají různé aktivity i jiné organizace ať již v průběhu celého roku nebo u příležitosti významných dnů jako je třeba svátek seniorů. Na podzim loňského roku proběhla v Brně akce Brněnské dny pro seniory, v rámci nichž byly pořádány různé přednášky a semináře, různá zdravotní a relaxační cvičení. V rámci těchto dnů mohli senioři navštívit brněnskou Zoo za zvýhodněné vstupné s komentovaným krmením zvířat, nebo třeba exkurzi do Moravské zemské knihovny.

Vzdělávací kurzy zaměřené na seniory

Na věkovou kategorii jsou 50+ jsou zaměřené různé vzdělávací kurzy. Na tuto cílovou skupinu zákazníků se zaměřují i cestovní kanceláře, které nabízí pro seniory tematicky zaměřené pobyty mimo sezónu za výhodnější ceny. Na Střední škole informatiky, poštovnictví a finančnictví Brno na ulici Čichnova, probíhá od roku 2012 vzdělávací projekt Informovaný senior. V rámci tohoto projektu, který je podporován jihomoravským krajem, se mohou senioři zúčastnit kurzu PC pro začátečníky, seminářů tréninku paměti, Montessori pedagogiky pro seniory, přednášky právního minima a dalších²¹. V Praze funguje Centrum Elpida, kulturní a vzdělávací centrum, které nabízí vzdělání a zábavu pro seniory z Prahy. V nabídce jsou kurzy jógy, angličtiny, výtvarná dílna a také ovládání tabletu. Centrum Elpida také provozuje bezplatnou a anonymní linku seniorů, která nabízí pomoc seniorům a lidem o ně pečujících v krizových situacích²². Nabídku dalších kurzů, seminářů a přednášek lze najít také přes senior pointy a další spolky nebo organizace, které se na seniory orientují.

Univerzity třetího věku (U3V)

Univerzity třetího věku vznikly na konci osmdesátých let minulého století a v současnosti na těchto univerzitách studují desítky tisíc lidí. Jde o vzdělávací program v rámci celoživotního vzdělávání určený pro osoby starší 50 let, kteří mají ukončené středoškolské vzdělání s maturitou. Tento název může používat pouze instituce, která má spojení s univerzitou, která má akreditovaný alespoň jeden magisterský studijní program. Cílem těchto studijních programů je prohloubit dosavadní vědomosti ale také prezentovat nové technologie a obory, které by jinak byly seniorům nepřístupné.²³ Studentům těchto

²¹ SŠ informatiky, poštovnictví a finančnictví Brno: Informovaný senior. [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.cichnovabrno.cz/komerční-nabídky-informovany-senior>

²² *ELPIDA pro seniory* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: www.elpida.cz

²³ Masarykova Univerzita: Univerzita třetího věku: o nás. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.u3v.muni.cz/o-nas/>

univerzit přednášejí uznávaní odborníci. Studenti mohou využívat také univerzitních knihoven. Při studiu na Univerzitě třetího věku se neudělují akademické tituly. Vydává se osvědčení o absolvování na slavnostní promoci. Poskytovatele vzdělávání seniorům sdružuje Asociace univerzit třetího věku, které má v současné době 38 členů.

Kulturní akademie 3. věku (KA3V)

Je určena milovníkům historie a brněnské kultury ve věku od 50 let bez požadavků na vzdělání. Účastníci se mohou podívat do zákulisí 7 kulturních organizací ve městě Brně a vyslechnout zajímavé přednášky. Dostanou studijní materiály a po ukončení akademie absolventský diplom. Kulturní akademie je společným projektem Knihovny Jiřího Mahena v Brně, Domu umění města Brna, Hvězdárny a planetária Brno, Turistického a informačního centra města Brna, Moravské galerie v Brně a Filharmonie Brno. Přednášky se konají v sídlech jednotlivých institucí vždy v pondělí²⁴.

Projekt seniorpas

Projekt senior pas navazuje na úspěšný projekt Rodinné pasy, které jsou určeny rodinám s dětmi. Nejde sice o vzdělávací program, ale při aktivitách seniorů má jistě svoje místo. Prostřednictvím senior pasu lze čerpat slevy a výhody např. na vstupném na kulturní památky, kulturní a sportovní akce, při nákupech atd. Je v něm také aktuální seznam poskytovatelů slev na základě seniorpasu. V rámci tohoto projektu je vydáván také časopis SeniorPas, ve kterém senioři najdou spoustu článků, tipů na výlety, kulturní tipy a mimo jiné i slevové kupóny. Časopis chodí držitelům seniorpasů zdarma do jejich poštovních schránek. Projekt Senior pas je financován jihomoravským krajem.

Literatura

Na současném trhu vychází i tištěná periodika se zaměřením na seniorskou věkovou kategorii čtenářů. Je možné připomenout časopis Generace, který vydává nadace Život90, čtrnáctideník Třetí věk, měsíčník Revue 50 plus, nebo čtvrtletník Vital plus. Samozřejmě senioři nemusí získávat informace pouze prostřednictvím časopisů a knih. K dispozici jsou pro ty, kteří ovládají počítač s internetem, různé tematické weby, z nichž je možno vyjmenovat internetový portál Senior Tip, Moudrý senior, Seniorum.cz a další. Pro starší věkovou kategorii jsou určeny i knihy, které se jim snaží přiblížit i nejmodernější techniku.

²⁴ KA3V – Kulturní akademie třetího věku: Knihovna Jiřího Mahena v Brně. [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z:<http://www.kjm.cz/ka3v2014>

Na pultech knihkupectví jsou tak k dispozici knihy jako Počítač pro seniory, Excel pro seniory, Internet pro seniory a mnohé další. Pro ty, kteří si nechtějí knihy nebo časopisy koupit se nabízí možnost zaregistrovat se jako čtenář do některé z veřejných knihoven, které vycházejí seniorům vstříc levnějším registračním poplatkem.

2 FINANČNÍ GRAMOTNOST JAKO POJEM

*„Do pojmu finanční gramotnost zahrnujeme soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb“.*²⁵

Finanční gramotnost jako podmnožina ekonomické gramotnosti by se dala rozdělit takto:

Finanční gramotnost peněžní, což jsou znalosti a dovednosti potřebné pro správu hotovostních a bezhotovostních finančních transakcí a správu nástrojů k tomu určených.

Finanční gramotnost rozpočtová, což jsou znalosti a dovednosti nutné pro správu osobního/rodinného rozpočtu včetně schopnosti zvládnout životní situace z různých finančních hledisek.

Finanční gramotnost cenová, což jsou znalosti potřebné k porozumění cenovým mechanismům a inflaci²⁶.

Kdo se tedy může považovat za finančně gramotného? *„Finančně gramotný občan je pak ten, který se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“*²⁷

Každý jedinec je svým způsobem finančně gramotný. Někdo více, někdo méně. Většina lidí ví, kolik v obchodě stojí zboží, které pravidelně nakupuje i to, že v různých obchodech se ceny liší a bývají též slevové akce. Ale jen orientace v běžné cenové politice nestačí. Je třeba mít alespoň základní přehled o půjčkách a úvěrech, i když je člověk zrovna nepotřebuje. Člověk nemá potom tendenci podlehnout pokušení brát si půjčku nebo úvěr na něco, co není nezbytně nutné. Nepodlehne tlaku reklamy na velmi snadné a rychlé půjčky a úvěry, které se nám všem nabízí dennodenně v televizní reklamě, na billboardech i po telefonu. Neméně důležitá je i částečná orientace v pojistných produktech, aby měl člověk povědomí, jaká rizika mu hrozí a mohl se proti nim pojistit, a nepožíval drahé pojištění rizik, která mu nehrozí jen proto, že mu to nějaký finanční poradce poradil.

²⁵Finanční gramotnost - slovník výrazů. [online]. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/#f>

²⁶Integrovaná střední škola Cheb. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z iss-cheb.cz/web_kn/.../FG_sbirka_resenych_prikladu_studijni_obory.pdf

²⁷ Finanční gramotnost - slovník výrazů. [online]. [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: <http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/#f>

Základem je uspořádání financí vytvořením finančního plánu, neboli také rodinného rozpočtu. Je třeba se zamyslet nad tím, kolik peněz skutečně za měsíc spotřebujeme a vytvářet rezervy na „horší časy“. S tím nám pomůže právě tvoření domácího rozpočtu. Až veškeré své příjmy a výdaje máme sepsány, získáme přehled o vlastních financích.

Sestavením rodinného rozpočtu je tedy myšleno sepisování příjmů a výdajů, plánování nákupů a pořízení předmětů denní spotřeby, spoření peněz např. na dovolenou, pojištění, tvoření finanční rezervy. Mnoho lidí nemá vůbec přehled o tom, kolik dohromady tvoří příjem rodiny, kolik vydělá každý z partnerů, jaké jsou měsíční pravidelné výdaje, jaké jsou roční výdaje na všechna pojištění, ať už jde o pojištění domácnosti, úrazová pojištění, pojištění automobilu apod. Je třeba si předem odkládat potřebné finanční prostředky na dobu splatnosti jednotlivých pojistek, aby poté jednorázově nezatěžovaly měsíční rodinný rozpočet. Pokud žije rodina od „výplaty k výplatě“, snadno by se mohlo stát, že by měsíční příjmy nestačily a do další výplaty by peníze chyběly. Výpadek financí by se pak musel radikálně a hlavně rychle řešit např. půjčkou a rychlé řešení nebývá vždy nejvhodnější. Také je dobré jednou za dva až tři roky podrobit svoje pojistné produkty revizi, zdali ještě vyhovují potřebám a rizikům, které člověku hrozí, nebo je třeba v pojištění udělat nějakou změnu. Podmínky a pojistné produkty se totiž mění a je možné, že za stejné nebo dokonce nižší částky lze sjednat pojistné s výhodnějšími podmínkami. Tvoření finanční rezervy na nečekané výdaje jako jsou snížení příjmů v případě nemoci nebo ztráty zaměstnání, opravy důležitých spotřebičů v domácnosti je dle mého názoru jedním z projevů dobré finanční gramotnosti. Pokud jsou takto sepsány příjmy a výdaje společně s plány do budoucna, je vidět, na co finanční prostředky stačí a na co už ne. Pak je možné se rozhodnout, které výdaje jsou nutné a které je možné odložit, nebo zcela omezit.

2.1 Nejčastěji používané pojmy v oblasti financí

Peníze

„Peníze jsou všeobecně přijímaným aktivem, kterým lze provádět platbu za zboží nebo služby“.²⁸ V minulosti měly zlaté i stříbrné peníze svou vnitřní hodnotu, plynoucí z hodnoty kovu, ze kterého byly vyraženy. Později byly nahrazeny papírovými bankovkami a mincemi z běžných kovů.

Inflace

Ekonomická nerovnováha, která se projevuje růstem cen. Vyděláváme pořád stejně ale zboží a služby se zdražují. Snižuje kupní sílu a znehodnocuje úspory.²⁹

Příjem domácnosti

Jsou to veškeré příjmy všech členů domácnosti ať už hotovostní nebo bezhotovostní nebo také příjmy z podnikání nebo pronájmu. Zkrátka všechny finanční prostředky získané za to určité časové období.³⁰

Výdaje domácnosti

Jsou všechny peněžní částky, které byly vynaloženy na chod domácnosti, jako jsou např. nájemné, výdaje za nákupy potravin a drogerie, zálohy na elektřinu, plyn a vodu, výdaje za telefon, oblečení, kulturu a sport ale i na pojištění a splácení úvěrů

Finanční rezerva

Peníze odkládané stranou pro nenadále situace jako ochrana před neplánovanými výdaji, jakými mohou být porucha důležitého domácího spotřebiče, nemoc nebo ztráta zaměstnání.

Osobní/rodinný rozpočet

Je souhrn příjmů nebo výdajů jedince nebo celé domácnosti za určité období³¹. S pomocí takto sestavovaného rozpočtu je možné mít přehled o všech příjmech a výdajích. Součástí rozpočtu musí být i finanční rezerva. Sestavování osobního nebo rodinného rozpočtu může

²⁸ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011 s. 127

²⁹ TOŠOVSKÝ, Michal. *Ekonomické pojmy lidsky*. 1. vyd. Brno: Šuplík – Andrea Sasínová, 2014 str. 45

³⁰ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011 s. 308

³¹ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011 s. 308

vypadat zprvu složitě. Je třeba sepsat dohromady veškeré příjmy a výdaje domácnosti na papír, nebo pokud dotyčný zvládne, do tabulky v některém programu v počítači. Existují i aplikace do chytrých mobilních telefonů pro správu osobních financí. Tyto přístroje však senioři příliš nevyužívají. V prodejní síti lze zakoupit i tištěné formuláře pro tvorbu domácího rodinného rozpočtu, které pomohou lidem, kteří nechtějí nebo neumějí využít počítače nebo podobných zařízení.

Platební karta

Platební karta je plastová karta, jejímž prostřednictvím lze bezhotovostně platit v obchodech za zboží a služby a vybírat hotovost v bankomatech, případně využít i jiné služby, které bankomat nabízí jako např. dobití kreditu mobilního telefonu aj.³²

Základní rozdělení platebních karet je na **debetní** platební karty, které jsou svázány s běžným účtem u banky a klient tak při placení nebo výběru z bankomatu používá svoje vlastní peníze na bankovním účtu a **kreditní** platební karty, které jsou úvěrovými kartami, nejsou spojeny s běžným účtem v bance a klient jejím prostřednictvím čerpá úvěr u banky. Ten lze u některých druhů kreditních karet splatit v bezúročném období bez úroku.

PIN

Je osobní identifikační kód, který chrání platební kartu před zneužitím nepovolanými osobami. Stejným způsobem pomocí PIN kódu je chráněna například SIM karta mobilního telefonu. Jedná se o zkratku z anglického výrazu **P**ersonal **I**dentification **N**umber. Pomocí tohoto čísla se uživatel takzvaně autorizuje, tedy prokáže, že je oprávněným uživatelem dané služby, například platební karty.

Běžný účet

Je bankovní účet zřízený u některé z bank, na nějž je možno posílat mzdu či přijímat jakékoliv další platby. Můžeme z něj posílat pravidelné či mimořádné platby, zpravidla není úročen, nebo jen mizivě. Neslouží ke spoření. Lze k němu zřídit platební kartu a lze jej ovládat prostřednictvím internetového bankovníctví nebo pomocí telefonu. Za služby spojené se správou účtu si banka může, ale také nemusí účtovat poplatky³³.

³² BELLOVÁ, Jana. *Občanský a společenskovední základ*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2011, s. 106

³³ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz, vyd. Praha: Cofet, 2011 s. 151 - 152

Spořicí účet

Bankovní účet určený ke spoření, tedy k odkládání jisté finanční rezervy. Je lépe úročen než běžný účet, lze jej ovládat jak pomocí internetového bankovníctví, tak pomocí telefonu. Vedení účtu bývá zpravidla zdarma stejně tak roční výpis z účtu. Peníze bývají dostupné ihned. Některé banky i k těmto účtům vydávají platební karty. Úroková sazba není dána smluvně a může se tedy měnit v závislosti na finančních trzích³⁴.

Hypotéka

Je dlouhodobý úvěr na nákup nemovitosti k bydlení, jejíž splacení si banka zajistí zástavním právem k nemovitosti. Avšak lze ho také použít k tzv. refinancování předchozí hypotéky. Existují též neúčelové hypotéční úvěry, tzv. americké hypotéky. Peníze lze použít na cokoliv, podmínkou je opět zajištění zástavním právem k nemovitosti, kterou dotyčný vlastní³⁵.

Stavební spoření

Spoření poskytované stavebními spořitelny s pevně daným úrokem a podpořené státní podporou primárně určené k pořízení vlastního bydlení.

Úvěr

Jsou peníze, které věřitel poskytne dlužníkovi na předem dohodnutou dobu. Věřitel za to inkasuje určitou částku navíc, tedy úrok³⁶.

Úrok

Úrokem se rozumí smluvně stanovená odměna za půjčení peněžních prostředků věřitele dlužníkovi.³⁷ Stanovuje se v procentech dlužné částky, obvykle za rok. Základní jednotkou je tzv. roční úroková sazba, která se označuje zkratkou p. a. neboli per annum³⁸. Úroková sazba tedy vyjadřuje výši výnosu za určité období, které získám, pokud mám vloženy peníze v bance anebo naopak zaplatím, pokud mám úvěr.

³⁴ KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012 s. 18 - 19

³⁵ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011 s. 220 - 221

³⁶ ÉCHAUDEMAISON, Claude-Danièle. *Slovník ekonomie a sociálních věd*. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1995,

³⁷ Úrok (Interest): ManagementMania.com. [online]. [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/urok>

³⁸ JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012 s. 13

Dluhová past/dluhová spirála

Jde o stav, kdy dlužník nestačí splácet svoje závazky vůči věřiteli a bere si další úvěry, aby splatil úvěry předchozí, zpravidla za stále horších a horších podmínek.

RPSN

Roční procentní sazba nákladů, udává procenta z dlužné částky, které musí zaplatit spotřebitel za období jednoho roku v souvislosti s úvěrem bance. Tedy všechny náklady spojené s čerpáním úvěru jako i např. poplatky za vedení úvěrového účtu, pojištění schopnosti splácet, poplatků za vyřízení³⁹.

Exekuce

Výkon rozhodnutí exekutorem na základě exekučního titulu. Spočívá ve vymáhání peněžité částky od dlužníka pro věřitele⁴⁰. Může jít také o donucení ke splnění jiné povinnosti, nejen finanční.

Lichva/lichvářský úrok

Činnost, kdy někdo půjčuje peníze v rozporu s dobrými mravy za velmi vysoký úrok s tím, že zneužívá něčí nezkušenosti, rozumové slabosti, lehkomyšlnosti nebo tísně. Úrok v těchto případech vysoce převyšuje úročení obvyklé u bankovních subjektů a celková cena může převýšit půjčenou částku i několikrát. Lichva je trestným činem.

³⁹ Co je tedy to často zmiňované RPSN: Bankovní poplatky. [online]. [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/co-je-tedy-to-casto-zminovane-rpsn-613.html>

⁴⁰ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011s. 391

2.2 Pravidla komunikace se seniory ve finanční oblasti

Co je vlastně komunikace? Existuje mnoho definic komunikace podle vědeckého oboru, ve kterém, nebo pro který vznikly. Komunikace je dorozumívání, sdělování, přičemž obecně není komunikace pouze lidským jevem, ale existuje i u živočichů⁴¹. Je to obecné sdělování a přenášení informací mezi subjektem, který potřebuje něco sdělit a subjektem nebo subjekty, kteří jsou příjemci sdělení. Na začátku je komunikátor, tedy ten, který je původcem informace, myšlenky, nebo nějakého záměru. Poté dochází ke kódování, tedy převodu myšlenek komunikátora a vzniká zpráva. Ta je prostředkem, tedy nositelem zprávy předána příjemci, který danou zprávu na základě vlastních zkušeností dekóduje. Během přenosu informace může dojít ke zkreslení⁴². Komunikace je proces, při kterém dochází ke sdělování informací nebo významů v přímém i nepřímém sociálním kontaktu. Představuje veškeré spojení člověka se světem⁴³.

Komunikaci lze dělit na:

- Verbální
- Neverbální

dále také např. na:

- Intrapersonální
- Interpersonální
- Skupinová
- Masová⁴⁴

Prostřednictvím komunikace dochází ke vzájemnému působení a ovlivňování lidí mezi sebou – sociální interakci. Pomocí komunikace lidé navazují sociální kontakty. Je nezbytnou součástí socializace a její formy se během společenského vývoje měnily⁴⁵. K chybám v komunikaci se seniory může docházet i v běžném životě, nejen ve světě

⁴¹ HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Psychologický slovník: učebnice učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013 s. 265

⁴² POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Komunikace se seniory: učebnice učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010 s. 11 - 12

⁴³ KRAUS, Blahoslav a Petr SÝKORA. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, s. 44

⁴⁴ VAVŘÍK, Michal, *Vybrané sociologické problémy*, Brno, Institut mezioborových studií, 2010 s. 19

⁴⁵ KRAUS, Blahoslav a Petr SÝKORA. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, s. 44

financí. Ve srovnání s běžnou komunikací dochází ve světě finančních pojmů k dezorientaci seniorů. Tato vyplývá z neznalosti pojmů z oblasti financí. Mnoho z nich je převzato z cizího jazyka, zpravidla angličtiny. Často nevědí, na jaké téma se s nimi hovoří. V době, kdy současní senioři chodili do školy, mnoho bankovních a jiných finančních produktů neexistovalo. Bankovní účty sice již existovaly, ale nebyly tak rozšířené jako dnes, neexistovaly platební karty. Půjčky nabízené po telefonu, obcházení domů s nabízením různých produktů či prodej jakéhokoliv zboží mimo obvyklé provozovny byly naprostou utopií. Pojmy, které se u nás v souvislosti s peněžnictvím používají posledních 15 let, jsou mnohdy nové pro většinu z nás, nejen pro seniory. Za tuto dobu došlo k zásadním změnám v oblasti plateb. Velmi mnoho jich je prováděno bezhotovostně prostřednictvím elektronického bankovníctví nebo platebních karet. Střední a mladší generace pokud zaslechne nový pojem, hledá jeho význam např. pomocí počítače připojeného k internetu. Senioři jsou spíše zvyklí se informovat mezi svými vrstevníky, nebo u mladších členů rodiny. I když se samozřejmě najdou i senioři, kteří využívají internet a dokáží si mnoho informací nalézt. Měli bychom v komunikaci se všemi seniory se snažit vyhledávat výrazy, které jsou pro ně snadněji pochopitelné. Ke komunikaci musíme přistupovat s porozuměním a ověřit si, zda terminologii rozumí a vysvětlit obsah nových pojmů, aby jim nebyly cizí. Postupně si je osvojí, když pochopí jejich správný význam. Není vhodné seniory od nových výrazů izolovat. Obecný význam pojmů se v průběhu času může měnit a v důsledku změn vnímání obecné denotace různých pojmů by se tak senior mohl stát kulturním cizincem. Hovořilo by se pak o ztrátě sociokulturní identity⁴⁶. Doporučení pro verbální komunikaci se seniory by mohla být tato:

- Být si vědom své aktuální role (poradce, naslouchající)
- Přizpůsobit komunikační styl naslouchající osobě (věku, vzdělání)
- Pokusit se eliminovat neefektivní komunikační styly (profesionální žargon, asertivní techniky)
- Snažit se neužívat vágní a neurčitá slova, stejně jako slova, u nichž si nejsme jisti jejich významem
- Správně identifikovat míru pochopení efektivní zpětnou vazbou

⁴⁶ POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Komunikace se seniory: učebnice učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010 s. 18

- Nemluvit zbytečně hlasitě, ale spíše klidně aby druhá osoba naslouchala
- Pokusit se udržet plynulé tempo řeči
- Nedopouštět se skákání do řeči⁴⁷

Obecným faktem při komunikaci se seniory je jejich důvěřivost ve sdělení, které jim dáváme. Pokud se seniorem budeme mluvit odměřeně a nezúčastněně, jeho důvěru si nezískáme. Oblast financí je poněkud specifická. Pokud jde o peníze, jsou lidé a zvláště senioři opatrnější, mají obavy, aby o peníze nepřišli. Je třeba jim trpělivě podat srozumitelné vysvětlení některých pojmů. Důležité je i prostředí, kde ke vzájemné komunikaci dochází. Senior se nejlépe cítí doma, v prostředí, které důvěrně zná. Hovoří se o teritoriu vlastního bytu, jenž představuje jisté soukromí, které je naplněno symboly z prožitého života, s nimiž se pojí mnoho vzpomínek⁴⁸. Jednání např. při založení nebo rušení účtu však probíhá v bance, v cizím neosobním prostředí, proto je vhodné na jednání jít s nimi jako doprovod a být při tomto jednání aktivní. Efektivitu a uspokojivost komunikace zejména se staršími seniory mohou narušovat paměťové a percepční změny významně související i s aktuální úrovní jazykových schopností, nebo zachovanou úrovní inteligence. Nevýznamná není ani specifičnost generační jazykové zkušenosti, která se projevuje užíváním některých výrazů a spojení, která se můžou zdát příslušníkům jiné generace archaická, podivná či méně srozumitelná⁴⁹.

Nápadnosti komunikace starších seniorů lze shrnout do několika bodů:

- Percepční problémy

Starší lidé trpí často nedoslýchavostí. Ta od nich vyžaduje mnohem větší úsilí při soustředění na poslech a jsou brzy unaveni. Neslyší tak přesně každé slovo a je pro ně obtížnější správně pochopit sdělení. Pro hůře slyšícího člověka je pak i běžný rozhovor natolik náročný, že se mu raději vyhýbá. Problémy z toho plynoucí vedou ke zvýšené vztahovačnosti a podezíravosti. Mnozí hůře slyšící lidé pak bývají přesvědčeni o tom, že o nich ostatní špatně mluví, popřípadě je přehlížejí.

⁴⁷ POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Komunikace se seniory: učebnice učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010 s. 24

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 350

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, s. 351

- Pomalost, typická pro některé seniory

Ztěžuje uspokojivost komunikace. Starší lidé potřebují často delší dobu k tomu, aby sdělovanou informací zpracovali a obdobně dlouhou dobu aby na ni zformulovali odpověď. Tato pomalost obvykle nezpůsobuje problémy v komunikaci se svými vrstevníky. Ve větší míře však narušuje komunikaci s příslušníky mladších generací, kteří bývají netrpěliví a neochotní se pomalejšímu tempu přizpůsobit.

- Paměťové problémy

Komplikují jak krátkodobé uchování sdělených informací, tak také vybavení některých potřebných výrazů. Pro seniory je obtížnější si zapamatovat mluvené slovo, než pokud by šlo o psanou nebo tištěnou formu. Důvodem je rozdílná doba, potřebná k uložení této informace do krátkodobé paměti. „*Nedostatečná kapacita krátkodobé paměti je rovněž jednou z příčin tendence starších lidí svoje sdělení opakovat*“⁵⁰. Starší lidé si informace hůře pamatují, a proto si nejsou zcela jisti, zda si je pamatují i ostatní. Aby se této nejistotě vyhnuli, sdělení pro jistotu opakují ještě jednou.

- Změny jazykových kompetencí

U starších lidí, kteří jsou zdraví, není úbytek jazykových kompetencí tak velký, aby nepříznivě ovlivňoval jejich život. Tyto schopnosti se zhoršují až kolem 70. roku a to v závislosti na dalších faktorech. Naučené jazykové dovednosti a slovní zásoba se nemění většinou zásadním způsobem, ale zhoršuje se schopnost jejich využití. Zvyšuje se doba potřebná k vybavení některých výrazů, zejména jmen nebo méně často používaných výrazů.

Při komunikaci se seniory je však vhodné se vyhnout Elderspeaku, což je nadměrné používání zjednodušených výrazů se změnami emocionálního tónu řeči, zvýšení tónu, zdůraznění intonace včetně častějšího opakování.⁵¹ Mladší osoby sice mluví o přizpůsobení stylu řeči schopnostem seniorů, v důsledku vede používání těchto stylů ke sníženému sebehodnocení seniorů a snížení pocitu odpovědnosti za sebe sama. Pokud má senior dostatek času zpracovat a reagovat na obsah sdělení, není nutné komunikační styl měnit.

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, s. 352

⁵¹ POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Komunikace se seniory: učebnice učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010 s. 62

2.3 Přístup seniorů k otázkám financí

Senioři se v oblasti financí chovají konzervativně. Pokud již mají nějaký bankovní účet, zpravidla jej nemění, i když se na dnešním bankovním trhu objevuje mnoho nových, výhodnějších produktů s nižšími nebo i žádnými poplatky. Podmínkou jejich užívání bez poplatků je většinou ovládnutí účtu přes internetové bankovníctví. Nové banky, které se na našem trhu objevují, mají minimum poboček a některé z nich hotovostní operace zpravidla ani neprovádějí, účet se ovládá přes internet nebo telefon. K němu mnoho seniorů nemusí mít přístup, případně jim v tom brání obava z toho, zdali se naučí novou techniku správně používat.

Ti, kteří v domácnosti nepoužívají počítač připojený k internetu a mají bankovní účet, na který jim Česká správa sociálního zabezpečení posílá důchod, jej zpravidla využívají tak, že si celý důchod naráz, nebo postupně vyberou z bankomatu. Pro zadávání bankovních příkazů pak musí navštívit pobočku banky a vyplněný tiskopis pak vhodit do sběrného boxu. Což je způsob zasílání peněz, který dělají velmi zřídka a neradi. Mimo jiné se za takto převzatý příkaz k úhradě platí nad rámec poplatku za vedení účtu, podle sazebníku konkrétní banky. Pravděpodobnější pak je, pokud potřebují někam zaslat peněžní částku, že peníze vyberou z bankomatu, vyplní složenku a na poště potom peníze odesílají stejným způsobem, jako to dělali už léta.

Jednodušší situaci při učení se ovládnutí výpočetní techniky a ovládnutí bankovních účtů přes internet mají senioři mladší a žijící ve společné domácnosti s partnerem. Mohou se zvládnutí nové techniky učit spolu a vzájemně se podporovat a pomáhat si při osvojování si ovládnutí nové techniky. Společně pak překonají ostych a obavy z nových věcí a jde jim to snadněji. Nakonec mají radost, že zvládli něco nového. Jednoznačně k zájmu o zřízení bankovního účtu a jeho ovládnutí přes internet pomáhá i to, zda v pracovní kariéře používali počítač k plnění pracovních úkolů. Tito lidé mají samozřejmě celou situaci snazší, protože již výpočetní techniku ovládat umějí, nebo uměli.

K tomu, aby si založili účet v bance nebo banku změnili, pokud chtějí ušetřit na poplatcích je třeba mnoho trpělivosti a vysvětlování, aby změnili svůj zažitý názor a nedůvěru v banky. Zpravidla tak učiní na naléhání a vysvětlování svých dětí, které již bankovní produkty využívají, a jsou s nimi spokojeni. Ideální situace, jak seniory přesvědčit je praktická ukázka například na svém internetovém bankovníctví nebo na demoverzi banky,

která je jim doporučována. Některé banky totiž mají své internetové bankovníctví srozumitelné, graficky hezké a uživatelsky přívětivé. U jiných je tomu přesně naopak.

Senioři mají nedůvěru také k platebním kartám. Měli by se naučit používat platební kartu také k placení a ne pouze jako prostředek k výběru hotovosti z bankomatu. Dnešní bezkontaktní placení, ve kterém je Česká republika na předních místech v Evropě, je velmi jednoduché⁵². Do částky 500,- Kč za nákup se nezadává PIN. Placení je tudíž velmi rychlé, i rychlejší, než placení v hotovosti. Doba, kdy bylo placení kartou pomalé a ve frontě u pokladny to významně „zahučelo“, když někdo při placení vytáhl platební kartu, již dávno minula. Senioři se tohoto způsobu poněkud obávají. Mají strach, že kartu ztratí nebo že zapomenou svůj PIN. To se ale může stát každému, nejen starším lidem. Výhoda při placení kartou spočívá také v tom, že při placení seniora nikdo „neošídí“ nesprávně vrácenou částkou, ať již úmyslně, nebo omylem. Na výpisu účtu z banky pak uvidí, kde všude kdy nakupoval a za co utrácel. Může to být potom určitým vodítkem při správě osobních financí. Na tomto místě je potřeba ještě dodat, že ne všechny obchody a instituce přijímají platební karty. Takže je nutné mít jistou hotovost u sebe. Noviny v trafice člověk platební kartou opravdu nezaplatí.

Používání platebních karet seniory by také zabránilo situaci, při které si někdo vyhlédne seniora při výběru důchodu na poště a cestou domů ho okrade. Známý z médií jsou i příběhy, kdy se lidé vetrou pod různými záminkami ke starším lidem do domácnosti a v nestřežené chvíli je okradou o jejich celoživotní úspory. Kdyby měli peníze v bance a doma jen pohotovostní hotovost, eliminovalo by to riziko ztráty veškerých, někdy i celoživotních úspor.

Ne pro všechny starší občany je vhodné používání nových technologií a zvláště v oblasti financí. Pokud se jedná o peníze, je většina lidí opatrnější a na zavádění novinek nechce slyšet. Někteří senioři, zvláště Ti starší, kteří jsou již v důchodu delší dobu, jsou zvyklí používat pouze hotovost a o nových technologiích nechtějí ani slyšet. O takové změny již ve svém věku nestojí a měli bychom jejich rozhodnutí respektovat.

Senioři, kteří nemají bankovní účet, volí zasílání důchodů prostřednictvím české pošty na pobočku, případně donášení doručovatelkou až do domu. I když se situace začíná obracet a

⁵² Finparáda. [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.finparada.cz/1465-Bezkontaktni-platby-valcuji-Ceskou-republiku.aspx>

již i senioři začínají měnit bankovní ústavy a používat internet. Napomáhají tomu různé kurzy pro seniory zdarma nebo za zvýhodněnou cenu, ve kterých se s novými technologiemi mohou bez obav seznámit a naučit se s nimi zacházet. Tyto kurzy jsou přizpůsobené starším lidem i tempem výuky. Senioři tak přestávají mít respekt z nových technologií, které neuměli dosud ovládat a pomalu se s nimi začínají seznamovat a využívat je. Česká správa sociálního zabezpečení v současné době vyplácí více důchodů na účet, než v hotovosti důchodovou službou České pošty⁵³. K tomu jistě přispívá skutečnost, kdy v současnosti odchází postupně do starobního důchodu generace seniorů, kteří se s výpočetní technikou setkávali v zaměstnání, nebo i doma v soukromí a nemají před ní takový respekt. Některé banky mají pro seniory speciálně upravenou produktovou nabídku.

⁵³ MPSV.CZ: Tiskové zprávy (prosinec). [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19939/TZ_301214b.pdf

2.4 Důsledky nedostatečné finanční gramotnosti

Nedostatečná finanční gramotnost způsobuje špatná rozhodnutí ve finanční oblasti. Někteří mladí lidé si nechtějí nic odříct a půjčují si na zbytečné věci, které ne vždy nutně potřebují. Jenom je chtějí mít hned, například pro to, aby se vyrovnali svým vrstevníkům. Problémy poté nastávají, když jejich požadavkům neodpovídá stav jejich bankovního účtu. Reklama na různé výhodné půjčky je občas velmi agresivní a vmlouvavá a vzbuzuje dojem, že půjčení peněz je velmi snadné a vlastně úplně běžné. Jenže je třeba si uvědomit, že všechny dluhy se jednou musí splatit. To je třeba mít na paměti již na začátku, nebrat si půjčku bez důkladného uvážení a s kalkulačkou v ruce zjistit, kolik ve výsledku zaplatí navíc a promyslet si, zda to stojí za to. Nejhorší bývají unáhlená rozhodnutí, zvláště pak ve finanční oblasti.

Senioři jsou zpravidla uvážlivější. Jsou zvyklí spíše nejprve spořit a potom teprve si kupovat dražší věci. Za jejich mládí tolik půjček nebyvalo. Ovšem také mohou podlehnout tlaku reklamy, která bývá občas zavádějící a neobsahuje všechny potřebné informace. Také si nepřečtou celou úvěrovou smlouvu, protože je dlouhá, písmo je příliš malé a terminologii příliš nerozumí. Uvěří přitom poskytovateli, že je vše v pořádku, smlouvy jsou přece všechny stejné. Senioři se pak dostávají do problémů například při tom, když chtějí pomoci v rodině dětem nebo vnoučatům. Někdy i pod psychickým tlakem, „přece nás v tom babi nenecháš, že?“. Pokud nemají vlastní úspory, které by k tomuto účelu mohli použít, snadno pak podlehnou nátlaku svých příbuzných a vezmou si nějaký úvěr, aby vypomohli. Pokud se jedná o jednorázovou pomoc, která odpovídá finančním možnostem dotyčného, je vše v pořádku. Pokud ovšem jde o situaci, kdy vypomohli příbuznému, který už je tak zadlužený, že díky negativnímu záznamu v bankovních i nebankovních registrech mu již žádná bankovní instituce nepůjčí a musel by se obrátit na méně výhodné nebankovní poskytovatele, je to na pováženou. Je téměř jisté, že za krátkou chvíli bude potřeba vypomoci znovu.

Výsledkem velkého zadlužování, které dotyčný již není schopen splácet je předlužení. „*Předlužení je na rozdíl od zadlužení stav, kdy člověk není schopen plnit své finanční závazky*“⁵⁴. Předlužení postihuje převážně sociálně znevýhodněné jedince, či znevýhodněné skupiny obyvatelstva. Je jedním z faktorů, který způsobuje jejich vyloučení

⁵⁴ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz, vyd. Praha: Cofet, 2011s.51

na okraj společnosti. Předlužené domácnosti čelí stavu hmotné nouze. Důsledky předlužení bývají často dlouhodobé. Právě proto, že jedinec nemůže plnit svoje finanční závazky je pak ohrožen jevy, jakými jsou např.:

Rozpad rodiny a příbuzenských vztahů

Předlužený člověk má dluhy nejen u různých bankovních i nebankovních institucí, ale také u všech příbuzných v rodině a známých, kteří byli ochotni mu půjčit. Vypůjčené prostředky samozřejmě nevrací, případně splatí jen část dluhu, a zakrátko si přichází vypůjčit další finanční prostředky. Případně dluh splatí a za krátký čas potřebuje vypůjčit znovu. Což vede k tomu, že už s ním nikdo z takto „postižených“ nechce mít nic společného, dochází k neustálým konfliktům a hádkám, až se dotyčný ocitá v izolaci a rodinné vazby se rozpadají.

Exekuce

Pokud nemůže dlužník dostát svým závazkům a nepodaří se s věřiteli dohodnout, nakonec se věřitel zpravidla obrátí na soud a exekutora. Počet exekucí na důchody neustále narůstá. Česká správa sociálního zabezpečení prováděla k 31. 12. 2014 exekuční srážky u 75 315 důchodů. Přitom ke konci roku 2010 to bylo 51 184 exekučních srážek. Na konci roku 2013 bylo exekučních srážek už 70 997⁵⁵. V určitých případech může dlužník podat soudu návrh na oddlužení. Musí ovšem prokázat, že je schopen splatit alespoň třicet procent dlužné částky za pět let a mít zaměstnání. Podrobné podmínky řeší insolvenční zákon.

Závislost

Jako únik od problému se může přidat i závislost na lécích nebo alkoholu. V důsledku svých neuvážených rozhodnutí mohou předlužené osoby přijít o práci, a pokud nemají stálý příjem, vše se ještě zhoršuje. Bez práce a možnosti nějakého příjmu se pak stanou závislými na sociálních dávkách.

Ztráta zaměstnání

Někteří zaměstnavatelé nechtějí zaměstnávat osoby s finančními problémy. Jsou pro ně nedůvěryhodní, i když nemusí znát důvody jejich finančních těžkostí. Dozví se o nich zpravidla od účetní, pokud jsou strhávány srážky ze mzdy na základě soudního rozhodnutí.

⁵⁵ Tiskové zprávy 2015: Česká správa sociálního zabezpečení. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-01-26-pocet-exekuci-z-uchodu-ma-nadale-vzrustajici-trend.-tykaly-se-75-tisic-uchodu.htm>

Ztráta bydlení

Pokud nedokáže dlužník dostát svým závazkům v podobě hrazení nájemného, energií a služeb spojených s bydlením, zpravidla o bydlení nakonec přijde. K již tak velkým problémům se přidá bezdomovectví.

Chudoba

*„Chudoba je stav, kdy jednotlivé osoby (skupiny osob) nemají k dispozici zdroje považované z existenčního hlediska za základní, jsou v tísní a existenční nejistotě“.*⁵⁶ V extrémních případech může špatné finanční rozhodování skončit až chudobou a sociálním vyloučením.

Senioři v důchodu by se zadlužovat neměli. Oproti pracujícím jim sice nehrozí ztráta příjmu, díky které by neměli na úhrady svých splátek, ale výše průměrného důchodu v České republice v 1. pololetí roku 2014 byla jen 11 050 Kč⁵⁷. Pokud by z něj měli uhradit několikatisícové závazky věřitelům, nezbývalo by jim dostatek financí na úhradu svých životních potřeb a místo, aby své stáří trávili pěstováním koníčků či zasloužilým odpočinkem, žili by ve stresu a neustálými starostmi o vlastní existenci.

Pokud by se dostali do nějaké vážnější situace, ze které si už nedokážou sami pomoci, je vhodné navštívit některé sdružení nebo poradnu pro pomoc při finanční tísní, kde by jim mohli pomoci. Je velmi rozumné si přijít pro radu. Dluhy totiž rostou geometrickou řadou zpravidla kvůli dalším nákladům na vymáhání a právní služby s tím spojené. Rozhodně je vhodné se poradit dříve, než dojde k nejhoršímu. Tyto poradny jsou zpravidla zdarma. Odborníci z těchto organizací nezávisle a objektivně posoudí danou situaci a pokusí se nalézt nejvhodnější řešení. Jsou také schopni poskytnout pomoc i po právní stránce např. při jednání s věřiteli, pomoci při styku se soudy, exekutory či posoudit možnosti oddlužení. V případě potřeby se lze obrátit například na tyto organizace:

- Poradna při finanční tísní o.p.s. (www.financnitisen.cz) – nezisková nestátní obecně prospěšná společnost

⁵⁶ ÉCHAUDÉMAISON, Claude-Danièle. *Slovník ekonomie a sociálních věd*. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1995 s.114

⁵⁷ Česká správa sociálního zabezpečení. [online]. [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/2014-09-17-v-prvnim-pololetu-2014-dosahla-prumerna-vyse-starobního-duchodu-11-050-kc.-muzi-pobirali-.htm>

- Asociace občanských poraden (obcanskeporadny.cz) – bezplatné sociálně odborné poradenství
- Člověk v tísni (www.clovekvtsni.cz) – nevládní nezisková organizace poskytující mimo jiné bezplatné právní, sociální a pracovní poradenství
- Bezplatná právní poradna (bezplatnapravniporadna.cz) – poskytuje bezplatné právní poradenství včetně poradenství lidem s dluhy

Mnoho dalších kontaktů lze najít na internetu pomocí vyhledávání. Ti senioři, kteří internet nepoužívají, se mohou obrátit na sociálního pracovníka příslušné městské části, který by měl seniorům i v této situaci pomoci a zprostředkovat kontakt s poradnou, nejbližší místu bydliště dotyčného. V Brně lze využít i Portál sociální péče ve městě Brně, který nabízí aktualizované informace o sociální péči. V rámci něj na ulici Koliště funguje Sociocentrum, které poskytuje bezplatné a anonymní poradenství a služby všem osobám, nejen seniorům, které se ocitli v nějaké tíživé sociální situaci, či jen potřebují radu⁵⁸.

Pro sociální pedagogy se objevují možnosti rozšíření znalostí seniorů v mnoha oblastech. V zájmových sdruženích, klubech a domovech pro seniory lze pořádat přednášky a kurzy, které by vedly ke zvyšování povědomí seniorů nejen v oblasti financí. Sociální pedagogika, jako hraniční pedagogická disciplína, čerpá i z příbuzných oborů jako je právo, management a jiné. Například v kurzech právního minima by si senioři mohli rozšiřovat svůj společenský a odborný rozhled a tím by mohli předejít situacím, ve kterých jsou obětmi podvodů.

Tato práce může být pro seniory i studenty sociální pedagogiky vodítkem, jak zvyšovat informovanost seniorů o dané problematice

⁵⁸ PSP - portál sociální péče ve městě Brně. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.socialnipece.brno.cz/>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM FINANČNÍ GRAMOTNOSTI SENIORŮ

Následující kapitola se nejprve věnuje metodologii výzkumu. Přibližuje cíl výzkumu, stanovené hypotézy a výzkumné otázky, seznamuje s výběrem vhodné metody pro výzkum a techniku sběru dat a poskytuje též informace o konstrukci výzkumného vzorku.

Ve druhé části přibližuje a prezentuje průběh výzkumu včetně grafického zpracování.

3.1 Cíl výzkumu, metoda a stanovení hypotéz

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit úroveň znalostí pojmů z oblasti financí u seniorů. Zjistit jestli jsou na tom se znalostmi ženy lépe než muži, zdali mají senioři, kteří prožili většinu života ve městě Brně lepší znalosti ve finančních pojmech než senioři z vesnice a porovnat úroveň znalostí z oblasti financí u seniorů s různým stupněm vzdělání .

Výzkumná metoda

Ve společenských vědách se používají dva základní výzkumné přístupy. Kvalitativní a kvantitativní. Pro svůj výzkum finanční gramotnosti seniorů jsem zvolil kvantitativní metodu. Kvantitativní metoda je rychlá pro sběr dat, zato je náročnější na vyhodnocení. Je však užitečná pro zkoumání větších skupin a výsledky se dají zobecnit na celou populaci. „Kvantitativní výzkum lze charakterizovat objektivností, tj. předpokládanou nestranností badatele, který není součástí výzkumného prostředí, spojenou s výzkumným problémem a měřitelností zkoumaných oblastí prostřednictvím vhodných indikátorů⁵⁹.“ Kvantitativní výzkum využívá experimenty, náhodné výběry a strukturovaný sběr dat pomocí pozorování, testů nebo dotazníků⁶⁰. Protože cílem bylo zmapovat úroveň finanční gramotnosti a chování v oblasti financí u více seniorů, je tato metoda vhodnější než kvalitativní výzkumná metoda. Záměrem nebylo postihnout daný problém do hloubky, ale zjistit situaci ve finanční oblasti u vzorku seniorů. Výzkum byl prováděn anonymně, aby byla zajištěna vyšší věrohodnost odpovědí. Bylo provedeno výzkumné šetření malého rozsahu, které se soustředí na situace, kdy má výzkumník omezené zdroje a je proto limitován ve velikosti a rozsahu šetření, které provádí⁶¹.

Formulace a stanovení hypotéz

Hlavním cílem kvantitativního výzkumu je potvrzení nebo vyvrácení hypotéz. Hypotéza je vědeckým předpokladem. Gramaticky je oznamovací větou. Základní vlastností hypotéz je, že vyjadřují vztahy mezi proměnnými. Gavora uvádí 3 zlatá pravidla hypotéz:

1. Hypotéza je tvrzení, vyjadřuje se oznamovací větou.

⁵⁹ BAUM, Detlef. *Výzkumné metody v sociální práci*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014, s. 22

⁶⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 44

⁶¹ PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 13

2. Hypotéza musí vyjadřovat vztah mezi dvěma proměnnými
3. Hypotézu musí být možno otestovat. Proměnné v ní musí být měřitelné⁶².

Vytvoření hypotéz je nezbytnou součástí každého výzkumu a je prvním krokem od teoretické k praktické části výzkumu.

Při respektování těchto pravidel jsem pro svůj výzkum stanovil tyto hypotézy:

H1: Senioři muži mají lepší znalosti z oblasti financí než seniorky ženy

H2: Senioři, kteří žijí ve městě, mají lepší znalosti v oblasti financí než senioři žijící na vesnici

H3: Senioři se SŠ a VŠ vzděláním se vyznají ve financích lépe než ti se základním vzděláním.

H4: Starší senioři mají menší znalosti finančních pojmů než senioři mladšího věku

Hypotézy byly sestaveny tak, aby z nich bylo možné ověřit znalosti seniorů v oblasti finančních pojmů. Sběr dat sloužil také k získání přehledu o tom, jak jsou senioři zvyklí se chovat v základních oblastech finanční gramotnosti.

Dále byly stanoveny tyto výzkumné otázky. Používají senioři doma internet? Ovládají pomocí internetového bankovníctví své bankovní účty? Jaký způsob vyplácení důchodu si senioři nejčastěji zvolí? Platí senioři bankovní poplatky nebo si zvolí takovou banku, která poplatky seniorům neúčtuje? Tvoří si senioři domácí rozpočet, aby měli přehled o svých financích?

⁶² GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Překlad Vladimír Jůva, Vendula Hlavatá. Brno: Paido, 2010, s. 67

3.2 Použitá technika sběru dat, konstrukce výzkumného vzorku

Technika sběru dat

Pro realizaci svého výzkumu jsem zvolil techniku dotazníku. Dotazník je soustavou „předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“⁶³. „Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů“⁶⁴. Je určen k hromadnému získávání údajů od velkého počtu odpovídajících a považuje se za velmi ekonomický výzkumný nástroj⁶⁵.

Před uskutečněním vlastního průzkumu byl proveden předvýzkum. Měl za cíl zjistit, zdali jsou otázky dostatečně srozumitelné a jednoznačné. Předvýzkumu se zúčastnilo 9 seniorů. Zjistil jsem, že dotazníku rozumí, písmo je pro ně dostatečně velké, jen se jim zdál příliš obsáhlý a některé otázky příliš složité. V původní verzi obsahoval dotazník 35 otázek. Některé z otázek byly poté vypuštěny, aby se dotazník zjednodušil a zkrátil.

Dotazník po úpravě obsahoval celkem 26 uzavřených otázek. 4 z nich byly faktografické, na zjištění věku, pohlaví a vzdělání a místa, kde dotyčný prožil většinu života. Tyto byly zařazeny na začátek dotazníku. Následovalo 14 otázek na zjištění znalostí seniorů ve finančních pojmech. Na závěr dotazníku byly zařazeny jednodušší otázky na zjištění jejich chování ve finanční oblasti. Otázky byly vybrány z několika testů určených ke zjišťování finanční gramotnosti z projektu Den finanční gramotnosti, který v září 2011 spustila finančně-poradenská společnost Partners jako reakci na nízkou úroveň finanční gramotnosti u obyvatel ČR a které jsou dostupné na <http://www.denfinancniagramotnosti.cz/testy-financni-gramotnosti>. Při výběru byly použity otázky, které se nejvíce týkaly seniorů.

Konstrukce výzkumného vzorku

Výzkumný soubor tvořili senioři ve věku od 60 let. Osloveni byli senioři scházející se v klubech seniorských aktivit spravovaných městskou částí Brno střed a další dotazníky byly předány rodičům, případně prarodičům kolegů ze zaměstnání, spolužáků na IMS Brno a známých ve městě Brně a blízkém okolí. V neposlední řadě dotazníky vyplnili příbuzní

⁶³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 163

⁶⁴ GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1996, s. 53

⁶⁵ GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1996, s. 53

důchodového věku v mém rodinném kruhu. Výzkum probíhal od října 2014 do února 2015. Celkem bylo rozdáno 110 dotazníků. Zpět se vrátilo 101 vyplněných dotazníků, což znamená, že návratnost byla 91,8%. Po kontrole byly 3 dotazníky z vyhodnocování vyloučeny, protože byly vyplněny neúplně. Celkem bylo zahrnuto do vyhodnocení 98 dotazníků.

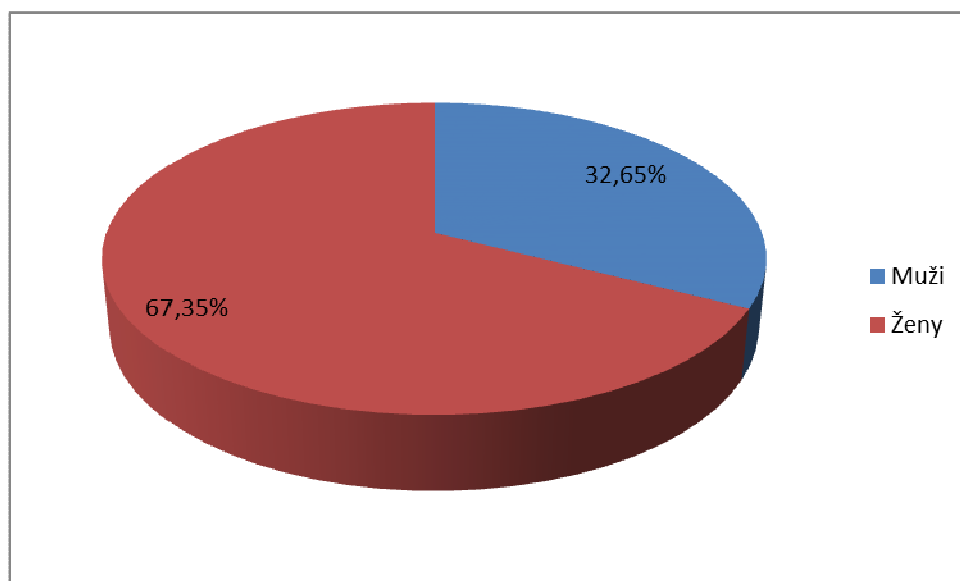
Složení výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořilo 98 seniorů, z toho bylo 32,65% mužů a 67,35% žen.

Tabulka 1: Složení výzkumného vzorku

Pohlaví	Počet	% vyjádření
Muži	32	32,65
Ženy	66	67,35

Graf č. 1: Složení výzkumného vzorku podle pohlaví

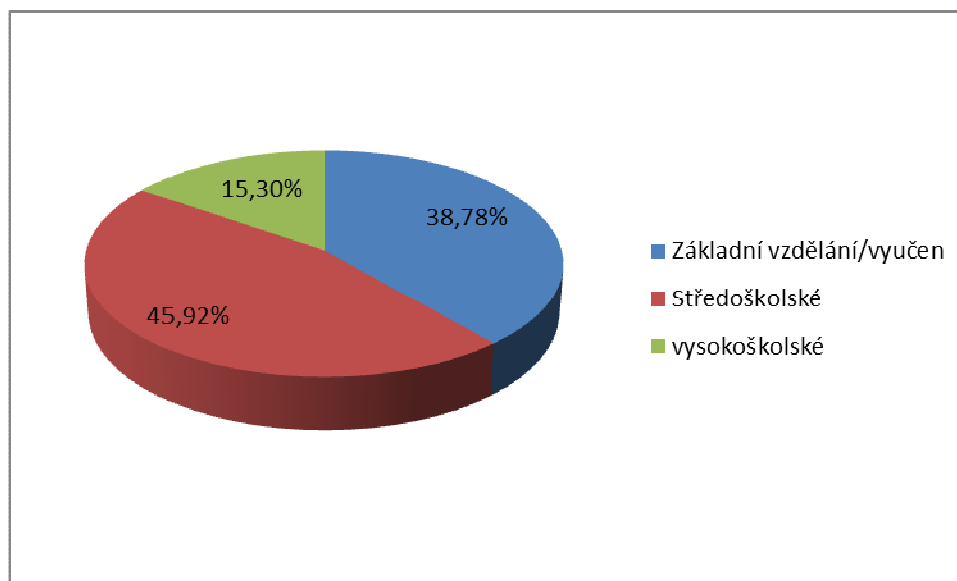

Z výzkumného vzorku bylo 38,78% seniorů se základním vzděláním, 45,92% středoškolsky vzdělaných seniorů a 15,30% seniorů s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka 2: Složení výzkumného vzorku podle vzdělání

Vzdělání	Počet	% vyjádření
Základní + vyučen/a	38	38,78
Středoškolské	45	45,92
Vysokoškolské	15	15,30

Graf č. 2: Složení výzkumného vzorku podle vzdělání

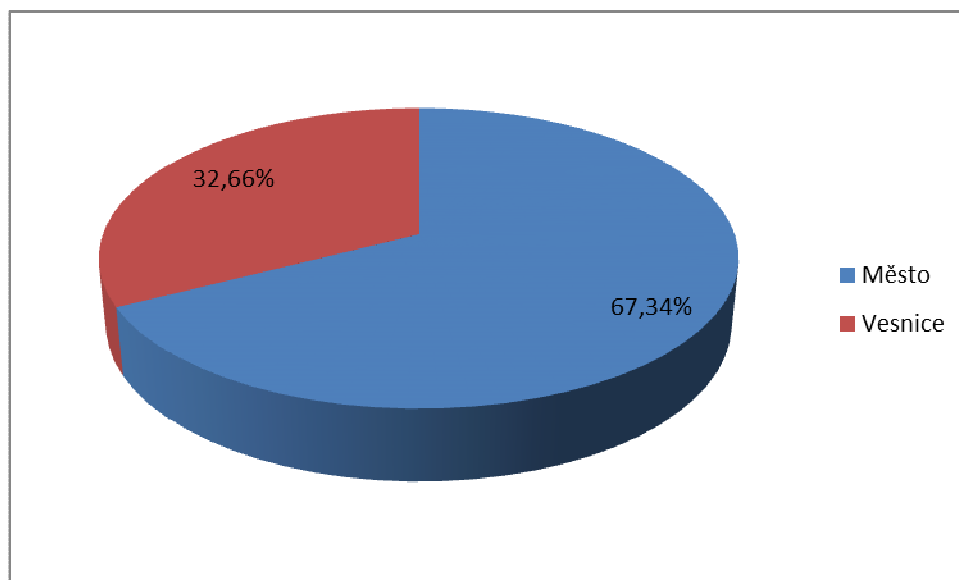

Pozornost byla věnována také tomu, kde respondenti prožili větší část svého života. Z výzkumného vzorku tvořili senioři, kteří prožili většinu svého života ve městě 67,34%, senioři, kteří prožili většinu života na vesnici 32,66%.

Tabulka 3: Složení výzkumného vzorku podle bydliště

Bydliště	Počet	% vyjádření
Město	66	67,34
Vesnice	32	32,66

Graf č. 3: Bydliště respondentů

3.3 Analýza a prezentace výsledků výzkumu

Analýza a vyhodnocení údajů zjištěných sběrem dat pomocí dotazníku byla rozdělena do dvou částí. V první části jsou vyhodnocena a graficky zpracována data zaměřená na potvrzení nebo vyvrácení hypotéz. Ve druhé části jsou vyhodnoceny odpovědi respondentů na další výzkumné otázky, které se však netýkají stanovených hypotéz.

Vyhodnocení první části výzkumu

V této části výzkumu byly vyhodnocovány odpovědi respondentů a komparovány mezi jednotlivými kategoriemi tak, aby došlo k verifikování, nebo falzifikování stanovených hypotéz. Za každou správnou odpověď byl počítán jeden bod. Body byly sečteny a pře počítány na procentní úspěšnost. Poté zprůměrovány pro jednotlivé kategorie. Aritmetický průměr je nejčastější metodou zpracování hromadných dat, používanou v pedagogických výzkumech. Jeho výhodou je jednoduché matematické vyjádření a také jeho použitelnost pro odvozování dalších matematických vztahů. Je však značně citlivý k extrémním hodnotám⁶⁶.

Hypotéza H1: Muži senioři mají lepší znalosti z oblasti financí než ženy seniorky.

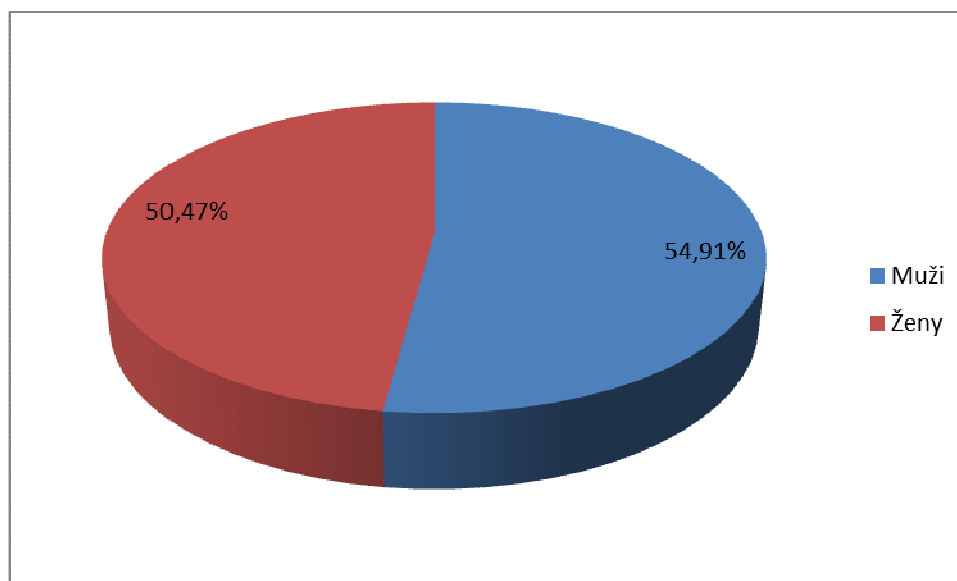
Muži senioři měli průměrnou úspěšnost odpovědí v dotazníku 54,91%. Ženy seniorky měli průměrnou úspěšnost odpovědí 50,47%. Rozdíl zde sice je, ale zanedbatelný. Z uvedeného dovozují, že není zásadního rozdílu ve znalostech finančních pojmů mezi muži nebo ženami v seniorském věku. **Hypotéza H1 byla falzifikována.** Předpokládal jsem, že muži jsou techničtější zaměření, a více by se mohli zajímat o finanční názvosloví a takzvaně „držet doma kasu“. Ovšem rozdíl oproti ženám byl menší, než jsem očekával.

Tabulka 4: Úspěšnost správných odpovědí dle rozdělení pohlaví

Pohlaví	Průměr správných odpovědí
Muži	54,91%
Ženy	50,47%

⁶⁶ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 45 - 47

Graf č. 4: Procentuální vyjádření úspěšnosti mezi muži a ženami

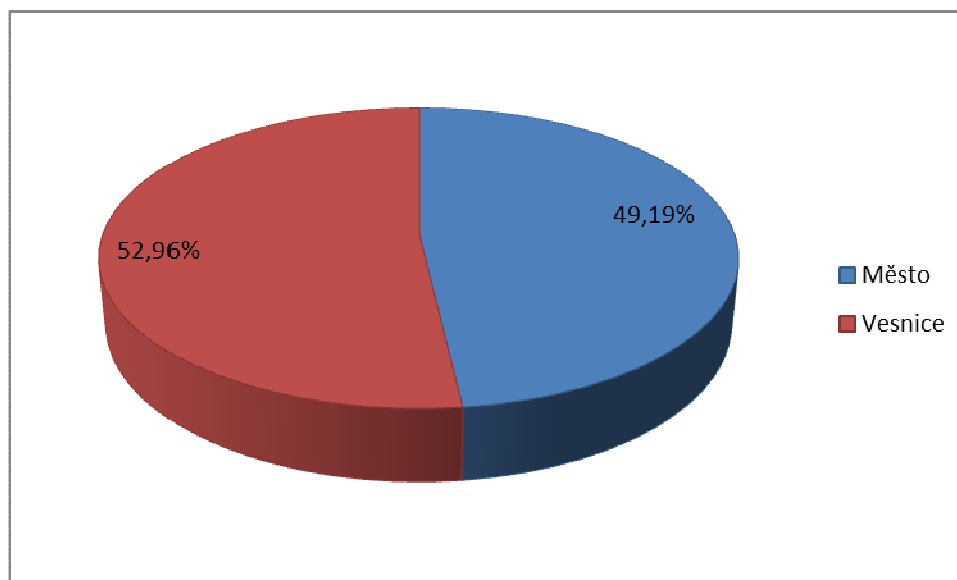
Hypotéza H2: Senioři, kteří žijí ve městě, mají lepší znalosti z oblasti financí, než senioři žijící na vesnici.

Senioři, kteří většinu života prožili ve městě měli průměrnou úspěšnost při vyplnění dotazníku 49,19%. Senioři, kteří většinu života prožili na vesnici měli průměrnou úspěšnost při zodpovídání otázek v dotazníku 52,96%. Tedy oproti očekávání dokonce mírně vyšší, než senioři z města. Rozdíl však opět nebyl nijak výrazný. **Hypotéza H2 se tedy nepotvrdila, byla falzifikována.**

Tabulka 5: Úspěšnost správných odpovědí podle bydliště respondentů

Bydliště	Průměr správných odpovědí
Město	49,19%
Vesnice	52,96%

Graf č. 5: Procentuální vyjádření úspěšnosti mezi seniory z města a vesnice

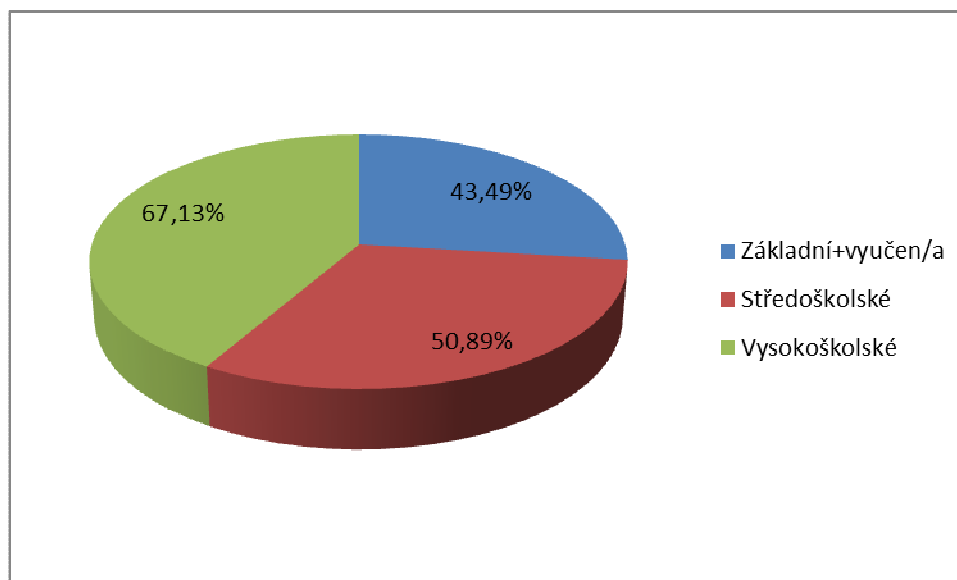
Hypotéza H3: Senioři se SŠ a VŠ vzděláním se vyznají ve financích lépe než ti se základním vzděláním.

Při komparaci výsledků úspěšnosti při vyplnění dotazníků mezi kategoriemi seniorů, kteří dosáhli vysokoškolského nebo středoškolského vzdělání oproti seniorům se základním vzděláním bylo zjištěno, že senioři, kteří dosáhli jen základního vzdělání byli úspěšní v průměru na 43,49%, senioři středoškolsky vzdělaní byli úspěšní na 50,89% a vysokoškolsky vzdělaní senioři byly úspěšní na 67,13%. **Hypotéza H3 byla tedy verifikována.** Předpokládal jsem, že senioři s vyšším vzděláním zastávali zodpovědnější pracovní pozice, kde se také setkávali se vzdělanějšími kolegy a mají tak širší rozhled, než senioři se základním vzděláním. Tento rozhled si udržují i v seniorském věku a o nové věci se více zajímají.

Tabulka 6: Úspěšnost správných odpovědí podle dosaženého vzdělání

Dosažené vzdělání	Procentuální úspěšnost
Základní + vyučen/a	43,49%
Středoškolské	50,89%
Vysokoškolské	67,13%

Graf č. 6: Procentuální úspěšnost dle dosaženého vzdělání

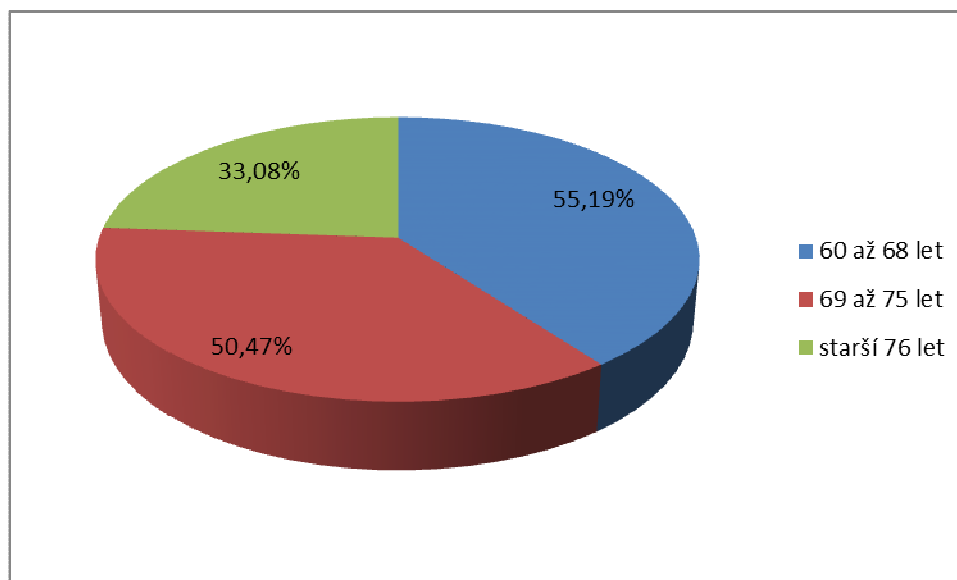
Hypotéza H4: Starší senioři mají menší znalosti finančních pojmů než senioři mladšího věku.

Při komparaci výsledků úspěšnosti při vyplňování dotazníků mezi věkovými kategoriemi seniorů bylo zjištěno, že senioři ve věku 60-68 let odpovídali na otázky s průměrnou úspěšností 55,19%. Senioři ve věkové skupině 69-75 let již na tom byli o něco hůře a to s úspěšností 50,47%. Znatelný propad znalostí ve finančních pojmech je pak pozorován u kategorie seniorů nad 76 let, kteří odpovídali s průměrnou úspěšností 33,08%. **Hypotéza H4 byla tedy také verifikována.** Zde se potvrdil můj odhad, že starší senioři, kteří mají vícero zdravotních problémů, se již spíše zajímají o jiné oblasti, jako jsou například otázky zdraví než financí.

Tabulka 7: Úspěšnost správných odpovědí dle věkových kategorií

Věková skupina	Procenta úspěšnosti
60 až 68 let	55,19%
69 až 75 let	50,47%
starší 76 let	33,08%

Graf č. 7: Procentuální úspěšnost dle věku

Vyhodnocení druhé části výzkumu

Ve druhé části vyhodnocení výzkumu budou vyhodnocovány otázky na zjištění chování seniorů ve finanční oblasti, které byly také součástí dotazníku.

Při vyhodnocení otázek č. 20 a č. 21 bylo zjištěno, že 68,3% respondentů má svůj bankovní účet a 73,1% z nich za něj platí bankovní poplatky i když jsou na trhu „bezpoplatkové“ banky nebo bankovní produkty určené seniorům, za které se poplatky nehradí. 86,5% respondentů, kteří mají účet v bance, si na něj nechává zasílat svůj důchod. Pozoruhodné je, že 6 respondentům s bankovním účtem nosí důchod poštovní doručovatelka až domů. Což si vysvětlují tím, že nemusejí mít běžný účet v bance, ale například spořicí účet pro zhodnocování úspor. Také pro ně může být jednodušší, řídit svoje finance, když mají hotovost „v ruce“.

Při vyhodnocení otázky č. 22 bylo zjištěno, že počítač s internetem v domácnosti používá více než polovina respondentů, přesně 56,1% seniorů z výzkumného vzorku. A zároveň vyhodnocením otázky č. 23 bylo zjištěno, že z těchto seniorů, kteří doma používají internet, ovládá svůj bankovní účet pomocí internetového bankovníctví jen třetina, celkem pouze 34,5%. Převážná většina těchto seniorů, kteří ovládají svůj bankovní účet přes internet, spadá do věkové kategorie 60 až 68 let a to plných 73,6%. Žádný ze seniorů starší 76 let neovládá svůj bankovní účet přes internet.

Při vyhodnocení otázky č. 24 bylo zjištěno, že 60,2% respondentů posílá ČSSZ důchod na účet, 23,4% ho nosí poštovní doručovatelka až domů a 16,3% respondentů si pro něj chodí

na poštu. Zde byla potvrzena statistika MPSV z prosince 2014, která říká, že více důchodů je vypláceno na bankovní účty, než v hotovosti důchodovou službou⁶⁷.

Vyhodnocením otázek č. 19, 25 a 26 bylo zjištěno, že senioři si v oblasti financí příliš nevěří. Celých 75,5% uvedlo, že se nepovažují za znalce v oblasti financí. Přesto si 62,2% dotázaných tvoří domácí rozpočet, aby měli přehled o příjmech a výdajích. Stranou pro nenadálé situace si peníze odkládá úctyhodných 86,7% respondentů. Což je velmi vysoké procento. Domnívám se, že těm, kteří si žádné volné prostředky neodkládají, na to nestačí jejich výše důchodu. Senioři si tedy moc nedůvěřují, přesto se snaží tvořením domácího rozpočtu a odkládáním peněz stranou chovat zodpovědně, což je jistě projevem dobré finanční gramotnosti.

Během sběru a zpracování dotazníků jsem byl překvapen ochotou seniorů spolupracovat na tomto výzkumném šetření. Někteří se živě zajímali o některé pojmy, tyto byly předmětem široké diskuze, až jsem musel některé respondenty upozornit, že jde o to, aby dotazník vyplnili samostatně, a teprve poté si jejich skutečný obsah můžeme osvětlit. Další se zajímali o výsledky výzkumu a požádali mě, zdali by bylo možné po zpracování výzkumného šetření se s výsledky seznámit.

Oproti původnímu předpokladu, že se senioři v bankovních pojmech moc nevyznají, bylo zjištěno, že konkrétní pojmy a zkratky z oblasti financí jako je třeba RPSN, sazby p.a.,p.m. jsou jim skutečně mnohdy cizí, ale mimo to se dobře vyznají ve „finančněprávních“ pojmech jako jsou exekuce, rozhodčí doložka, nebo konsolidace úvěrů.

⁶⁷MPSV.CZ: Tiskové zprávy (prosinec). [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19939/TZ_301214b.pdf

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se zabýval tématem finanční gramotnosti seniorů. Cílem bylo zjistit skutečný stav znalostí současných seniorů v oblasti financí, jestli rozumí finančním pojmům a přiblížit zvyklosti týkající se jejich financí.

Při výzkumném šetření jsem zjistil, že rozdíl mezi muži seniory a ženami seniorkami ve znalostech financí je zanedbatelný a stejný výsledek je i v situaci, kdy respondent prožil většinu života na vesnici nebo ve větším městě. Znalosti a chování ve finanční oblasti mají přibližně stejné. Rozdíl nastává mezi věkovými a vzdělanostními kategoriemi. Z mého výzkumu vyplynulo, že senioři ve věkové kategorii 76+ mají horší znalosti o finančních pojmech než ti v ostatních dvou věkových kategoriích. Současně se ukázalo, že hlubší znalosti finančních pojmů mají středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní senioři ve srovnání se seniory se základním vzděláním.

Dnešní senioři dle výsledků výzkumného šetření doma používají počítače připojené k internetu, ale málokdy přes internet ovládají svoje bankovní účty. Většina seniorů má bankovní účet a také si na něj nechávají posílat svoje důchody. Nepovažují se za znalce financí, a platí poplatky svým bankám za vedení účtu a bankovní operace. Dovolím si usuzovat, že zůstávají u svých původních bank, ve kterých si založili svůj první účet, i když za něj musí platit poplatky. K financím se senioři chovají zodpovědně, a přestože nerozumí finančním pojmům a zkratkám, tvoří si domácí rozpočet a odkládají si peníze stranou na nečekané situace.

V dnešní době mají senioři mnoho možností dalšího vzdělávání a trávení volného času. Je vhodné, aby se některé ze vzdělávacích programů zaměřily na tuto skupinu obyvatel a tím jim umožnily se aktivně účastnit společenského života. Senioři budou i nadále tvořit významnou část naší společnosti a je důležité, aby měli více možností v dalším vzdělávání a tím se mohli přizpůsobit dynamicky se měnící společnosti a začlenit se do ní.

Při interakci se staršími lidmi u zadávání a sběru dotazníků jsem s potěšením zjistil, že většina seniorů se neuzavírá ve svých bytech nebo domech, ale mnoho jich žije i ve vyšším věku aktivním životem. Scházejí se v klubech pro seniory, chodí společně na výlety a procházky a účastní se i různých přednášek na důležitá společenská témata. Což znamená, že i podzim života může být naplněn tvůrčím a smysluplným trávením volného času.

Domnívám se, že cíl práce se mi podařilo splnit, protože jsem výzkumným šetřením zjistil vše, co jsem si na začátku stanovil. Navíc jsem zjistil, že někteří dnešní senioři jsou velmi aktivní a zajímají se o dění kolem sebe. Výsledky výzkumného šetření z této práce by se mohli publikovat v některém z časopisů určených pro seniory, nebo zveřejnit na některých webových stránkách určených seniorům, kde by mohli být vodítkem jako další zdroj informací, ze kterého mohou čerpat a který je přímo ze skutečné praxe.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011, 416 s. ISBN 978-80-9043-96-1-0.
- [2] BAUM, Detlef. *Výzkumné metody v sociální práci*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014, 355 s. ISBN 978-80-7464-390-3.
- [3] BELLOVÁ, Jana. *Občanský a společenskovědní základ*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2011, 112 s. ISBN 978-80-7402-093-3.
- [4] Co je tedy to často zmiňované RPSN: Bankovní poplatky. [online]. [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/co-je-tedy-to-casto-zminovane-rpsn-613.html>
- [5] Česká správa sociálního zabezpečení. [online]. [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/2014-09-17-v-prvnim-pololeti-2014-dosahla-prumerna-vyse-starobniho-duchodu-11-050-kc.-muzi-pobirali-.htm>
- [6] Český statistický úřad: ČSÚ. [online]. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/B700265830/\\$File/310035142d.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/B700265830/$File/310035142d.pdf)
- [7] DOŇKOVÁ, Olga a Jan, Sebastian NOVOTNÝ. INSTITUTE MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ. *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: Bonnypress, 2010
- [8] DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 4. vyd. Překlad Karel Balcar. Praha: Portál, 2003, 175 s. ISBN 80-7178-766-3
- [9] DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 112 s. ISBN 978-802-4741-383
- [10] ÉCHAUDÉMAISON, Claude-Danièle. *Slovník ekonomie a sociálních věd*. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1995, 419 s. ISBN 80-85764-13-X
- [11] *ELPIDA pro seniory* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: www.elpida.cz
- [12] Finanční gramotnost - slovník výrazů. [online]. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/#f>

- [13] Finanční gramotnost - slovník výrazů. [online]. [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: <http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/#f>
- [14] Finparáda. [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.finparada.cz/1465-Bezkontaktni-platby-valcují-Ceskou-republiku.aspx>
- [15] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [16] GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Vydání 1. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1996, 130s. ISBN 80-85931-15-X
- [17] GRUSS, Peter. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 222 s. ISBN 978-80-7367-605-6
- [18] HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Psychologický slovník: učebnice učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013, 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1
- [19] HAŠKOVCOVÁ, Helena, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Fenomén stáří: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Editor Peter Gruss. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9
- [20] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-802-6202-196
- [21] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4
- [22] Integrovaná střední škola Cheb. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z iss-cheb.cz/web_kn/.../FG_sbirka_resenych_prikladu_studijni_obory.pdf
- [23] JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 176 s. Finance pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-4833-7.
- [24] JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. ISBN 978-80-247-4400-1.
- [25] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0

- [26] JUŘÍK, Pavel. *Platební karty: ilustrovaná historie placení*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012, 204 s. ISBN 978-807-2774-982.
- [27] KA3V – Kulturní akademie třetího věku: Knihovna Jiřího Mahena v Brně. [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z:<http://www.kjm.cz/ka3v2014>
- [28] KANITZ, Anja von. *Umění úspěšné komunikace: jak uspět v každém rozhovoru*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 108 s. ISBN 80-247-1222-9
- [29] KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 204 s. ISBN 978-80-86429-39-7
- [30] KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012, 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6
- [31] KRAUS, Blahoslav a Petr SÝKORA. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, 63 s
- [32] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 141 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4736-044.
- [33] Masarykova Univerzita: Univerzita třetího věku: o nás. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.u3v.muni.cz/o-nas/>
- [34] MATYÁŠ, Vašek a Jan KRHOVJÁK. *Autorizace elektronických transakcí a autentizace dat i uživatelů*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 125 s. ISBN 978-802-1045-569.
- [35] MPSV.CZ: Tiskové zprávy (prosinec). [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19939/TZ_301214b.pdf
- [36] MPSV.CZ: Tiskové zprávy (prosinec). [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19939/TZ_301214b.pdf
- [37] NAVRÁTILOVÁ, Petra. *Finanční gramotnost: učebnice učitele*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2012, 120 s. ISBN 978-807-4021-077.
- [38] NOVÁK, Tomáš. *Sám sobě psychologem*. 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2003, 218 s. ISBN 80-247-0606-7
- [39] POKORNÁ, Andrea, Helena HARTLOVÁ a Jaroslav ZLÁMAL. *Komunikace se seniory: učebnice učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. ; Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8.

- [40] PSP - portál sociální péče ve městě Brně. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.socialnipece.brno.cz/>
- [41] RADOVÁ, Jarmila, Petr DVOŘÁK a Jiří MÁLEK. *Finanční matematika pro každého: aneb co Vás neměl kdo naučit*. 8. rozš. vyd. Praha: Grada, 2013, 304 s. ISBN 978-80-247-4831-3
- [42] RADVAN, Eduard, Metodika psaní odborného textu a výzkumu v sociálních vědách. Brno: IMS, 2009
- [43] ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 300 s. ISBN 978-807-3675-608.
- [44] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5.
- [45] SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2012, 325 s. ISBN 978-80-7261-238-3
- [46] SŠ informatiky, poštovníctví a finančnictví Brno: Informovaný senior. [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.cichnovabrno.cz/komercni-nabidky-informovany-senior>
- [47] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 207 s. ISBN 978-80-247-3813-0.
- [48] Tiskové zprávy 2015: Česká správa sociálního zabezpečení. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-01-26-pocet-exekuci-z-uchodu-ma-nadale-vzrustajici-trend.-tykaly-se-75-tisic-uchodu.htm>
- [49] TOŠOVSKÝ, Michal. *Ekonomické pojmy lidsky*. 1. vyd. Brno: Šuplík, c2014, 128 s. ISBN 978-80-87590-70-6.
- [50] Úrok (Interest): ManagementMania.com. [online]. [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/urok>
- [51] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- [52] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0
- [53] VAVŘÍK, Michal, *Vybrané sociologické problémy*, Brno, Institut mezioborových studií, 2010

- [54] Vedení RS ČR. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.rscr.cz/vedeni-rscr/>
- [55] VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Praktický slovník medicíny*. Praha: Maxdorf, c2011, 519 s. ISBN 978-80-7345-378-7.
- [56] Vývoj obyvatelstva České republiky: ČSÚ. [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE9/\\$File/130069-14_4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE9/$File/130069-14_4.pdf)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSSZ Česká správa sociálního zabezpečení.

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí.

SEZNAM OBRÁZKŮ - GRAFŮ

Graf č. 1: Složení výzkumného vzorku podle pohlaví.....	46
Graf č. 2: Složení výzkumného vzorku podle vzdělání	47
Graf č. 3: Bydliště respondentů	48
Graf č. 4: Procentuální vyjádření úspěšnosti mezi muži a ženami	50
Graf č. 5: Procentuální vyjádření úspěšnosti mezi seniory z města a vesnice.....	51
Graf č. 6: Procentuální úspěšnost dle dosaženého vzdělání	52
Graf č. 7: Procentuální úspěšnost dle věku.....	53

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Složení výzkumného vzorku	46
Tabulka 2: Složení výzkumného vzorku podle vzdělání	47
Tabulka 3: Složení výzkumného vzorku podle bydliště	47
Tabulka 4: Úspěšnost správných odpovědí dle rozdělení pohlaví.....	49
Tabulka 5: Úspěšnost správných odpovědí podle bydliště respondentů	50
Tabulka 6: Úspěšnost správných odpovědí podle dosaženého vzdělání	51
Tabulka 7: Úspěšnost správných odpovědí dle věkových kategorií.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane

jsem studentem 3. ročníku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, prostřednictvím Institutu mezioborových studií v Brně, oboru sociální pedagogika. Součástí studia je závěrečná bakalářská práce, u které jsem zvolil téma

Finanční gramotnost seniorů

Dovoluji si vás tímto oslovit s žádostí o spolupráci při dotazníkovém šetření malého rozsahu, které je součástí zamýšlené bakalářské práce.

Prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní. Neuvádějte prosím žádné jméno ani příjmení. Veškerá data získaná prostřednictvím tohoto dotazníku budou sloužit pouze ke zpracování praktické části mé bakalářské práce a jsou zcela důvěrné. Dotazníky budou po zpracování skartovány. Vyplnění dotazníku Vám zabere asi 8 minut. Prosím vyplňte dotazník pečlivě.

Dotazník je rozdělen na dvě části. První slouží pro získání základních demografických dat, jako je věk, pohlaví, vzdělání. Druhá je složena z 22 konkrétních otázek, které se týkají vašeho chování v oblasti financí. Správné odpovědi prosím zakroužkujte.

Děkuji Vám za spolupráci

Tomáš Janíček

1. Vaše pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

2. Vaše věková kategorie

- a) 60 – 68 let
- b) 69 – 75 let
- c) 76 a více let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) Základní + vyučen/a
- b) Středoškolské
- c) Vysokoškolské

4. Kde jste prožil/a většinu svého života?

- a) Ve městě
- b) Na vesnici

5. Co je to inflace?

- a) Rostou ceny zboží a služeb v určitém časovém období, tedy jinak snížení kupní síly peněz.
- b) Zvýšení reálné hodnoty peněz, které stanovuje Česká národní banka.
- c) Nevím

6. Co je to RPSN?

- a) Údaj o částce, kterou zaplatím za úvěr
- b) Procentní vyjádření všech nákladů, které musím zaplatit za období jednoho roku v souvislosti s úvěrem či půjčkou.
- c) Číslo, které udává výhodnost úvěru. Čím je vyšší, tím je úvěr výhodnější
- d) Nevím

7. Jaký je rozdíl mezi zkratkami p.a. a p.m.?

- a) Žádný, jedná se o časový údaj, za nějž je připisován úrok. Obě zkratky znamenají připsání úroku za rok.
- b) Jedná se o časový údaj, za nějž je vyjádřen úrok, p. a. znamená roční vyjádření, p. m. měsíční.
- c) Nevím

8. Je výhodnější úvěr za 1 % p. m. nebo za 10 % p. a.?

- a) Je to úplně to samé.
- b) Výhodnější je úvěr za 1 % p. m.
- c) Výhodnější je úvěr za 10 % p. a.
- d) Nevím

9. Který z těchto úvěrů je nejvýhodnější? Všechny parametry jsou stejné, rozdíl je jen v sazbách úroků a RPSN.

- a) Úrok = 10 % p. a.; RPSN = 16 % p. a.
- b) Úrok = 1,2 % p. m.; RPSN = 25 % p. a.
- c) Úrok = 10 % p. a.; RPSN = 55 % p. a.
- d) Nevím

10. Víte co je to dluhová past?

- a) Reklamní nabídka, ve které nebankovní instituce láká na levné a rychlé půjčky
- b) Situace, kdy exekutor přijde do vašeho bytu zabavit cenné předměty
- c) Situace, kdy si musíte vzít další půjčku na splacení předchozích půjček
- d) Nevím

11. Víte, co je to konsolidace úvěrů?

- a) Způsob nabídky úvěrů, který probíhá vždy po telefonu
- b) Sloučení všech stávajících úvěrů do jednoho
- c) Postoupení nesplácených úvěrů agentuře, která se zabývá vymáháním dluhů
- d) Nevím

12. Víte co je to exekuce?

- a) Státní exekutivní moc, například soudy, policie atd.
- b) Exekuce je řízení, spočívající ve vymožení peněžité částky od dlužníka pro věřitele exekutorem.
- c) Exekuce je případ, kdy dlužník nedokáže uhradit své závazky a dluží více než trojnásobek svého měsíčního příjmu.
- d) Nevím

13. Co je to rozhodčí doložka u smlouvy o půjčce?

- a) Dodatek, ve kterém věřitel rozhoduje o tom, zda je dlužník dostatečně bonitní
- b) Dohoda, že případné spory mezi dlužníkem a věřitelem bude řešit rozhodce a ne klasický soud
- c) Doložka, která prokazuje rozhodnutí dlužníka použít půjčku na financování konkrétního účelu – například bydlení nebo rekonstrukce
- d) Nevím

14. Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

- a) Žádný, obě jsou platebními kartami, debetní je odborný termín, kreditní lidový název.
- b) Kreditní karta je karta, která v podstatě „půjčuje“ peníze od banky.
- c) Kreditní karta je typ debetní karty, lze s ní ale platit jen v zahraničí.
- d) Nevím

15. Vklady na bankovních účtech jsou:

- a) Pojištěné
- b) Nepojištěné
- c) Nevím

16. Co znamená zúročení peněz uložených v bance?

- a) Za nějakou dobu získám více peněz, než jsem do banky vložil.
- b) Banka poskytne peníze dalším klientům na úrokovaný úvěr.
- c) Za uložené peníze musíte bance zaplatit úrok.

17. Co si smíte koupit za peníze našetřené na stavebním spoření?

- a) Cokoliv bez omezení
- b) Jen byt, dům, pozemek i materiál na rekonstrukci
- c) Jen nemovitost
- d) Nevím

18. Jaká je státní podpora u stavebního spoření?

- a) 10% z vkladu, maximálně 2 000 Kč
- b) 15% z vkladu, maximálně 3 000 Kč
- c) 25% z vkladu, maximálně 4 500 Kč
- d) Nevím

19. Považujete se za člověka, který rozumí financím?

- a) Ano
- b) Ne

20. Máte bankovní účet?

- a) Ano
- b) Ne

21. Platíte za účet v bance nějaké poplatky? (za vedení účtu, příchozí nebo odchozí platby)

- a) Ano
- b) Ne

22. Používáte doma počítač s internetem?

- a) Ano
- b) Ne

23. Používáte internetové bankovníctví k ovládní svého účtu v bance?

- a) Ano
- b) Ne

24. Jak si necháváte vyplácet důchod?

- a) Nosí mi ho doručovatelka až domů
- b) Chodím si pro něj na poštu
- c) Posílají mi ho na účet v bance

25. Tvoříte si rozpočet domácnosti?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím, co je rozpočet domácnosti

26. Odkládáte si nějakou část příjmů stranou, pro nečekané situace?

- a) Ano
- b) Ne

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu.